

Αυτοεκτίμηση ή Ταπείνωση; Πορεία από την τραγωδία στην κάθαρση.

π. Κωνσταντίνος Στρατηγόπουλος.

Τα τελευταία χρόνια ακούμε στην Ελλάδα πολλούς αυτοαποκαλούμενους ψυχοθεραπευτές να ομιλούν περί αυτοανάλυσης, αυτοεκτίμησης ή αυτοσεβασμού, τη στιγμή που συνάδελφοί τους στο εξωτερικό (<http://www.tanadineen.com/media/ReportMagazineReview.html>) καταδεικνύουν το μη επιστημονικό αλλά και επικίνδυνο αυτού του δήθεν θεραπευτικού και παιδαγωγικού εργαλείου. Πρακτικές και μέθοδοι που στηρίζονται στην αυτοεκτίμηση, όπως και με όποιους στόχους και αν χρησιμοποιούνται, έχουν καταστροφικές συνέπειες. Η θεραπεία βρίσκεται στην ταπείνωση. Η Εκκλησία μας θεραπεύει διαλύοντας την αυτοεκτίμηση και καταργώντας την αυτοανάλυση. (Η συντακτική ομάδα της ΑΛΛΗΣ ΟΨΕΩΣ).

Απομαγνητοφωνημένη ομιλία που πραγματοποιήθηκε στον Ιερό Ναό Αγίου Παντελεήμονος της Ιεράς Μητροπόλεως Γλυφάδας στις 14/3/2010.

Να κάνω μια μικρή εισαγωγή -θα την έλεγα ιστορική, με δυο γραμμές μονάχα- η οποία μπορεί να σας βοηθήσει να κατανοήσετε το νόημα, να κάνω μια αναγωγή γνωστή σε σας· έτσι να πάω λίγο στην κοινωνική σκέψη της Αρχαίας Ελλάδας, όπου, ξέρετε, κατά την Αριστοτέλεια ρήση ο άνθρωπος είναι ον κοινωνικό. Ένας βασικός ορισμός, που τουλάχιστον για τα μέτρα της φιλοσοφίας της Αρχαίας Ελλάδας είναι κάτι πολύ ουσιαστικό και προχωρημένο, αφού το ον το κοινωνικό αναιρεί τον εγωισμό και τον αποκλεισμό.

Αυτό είναι καλό βέβαια για την Αρχαία Ελλάδα όπου λείπει ο Χριστιανισμός, αλλά μέσα στο χώρο του Χριστιανισμού το ον το κοινωνικό δεν είναι αρκετό, να είναι κοινωνικό ον. Και θα μπορέσω να δώσω -παρόλο που θα μπορούσα να πω πολλές ορολογίες- το πέρασμα από την Αρχαία Ελλάδα, απ' αυτή την κοινωνικότητα που αποκλείει μορφές εγωισμού, κλεισμένων ανθρώπων -σχετικά πάντοτε- θα μπορούσα να κάνω το πέρασμα το θεολογικό και ουσιαστικά το ανθρωπολογικό στο χώρο της Καινής Διαθήκης μέσα από την πολύ γνωστή φράση των Πατέρων που [λένε ότι] ο άνθρωπος δεν είναι απλώς ον κοινωνικό, είναι «ζώνον θεούμενον» (Παν.Νέλλας). Και μόνο αυτή η αντιπαράθεση μπορεί να σας δώσει έναν ορισμό για να καταλάβετε πως ακόμη και κοινωνικοί να είμαστε -που το κοινωνικό ξεπερνάει έναν ατομισμό, έχεις παρέες, γνωρίζεις, μιλάς, έχεις κουράγιο να σταθείς πλάι στον άλλον- αν δεν είναι το θεούμενον, και εκεί πέρα τα πράγματα είναι μισά. Έχουμε λοιπόν στην εξέλιξη της ιστορίας της κοινωνιολογίας των ανθρώπων το ον το κοινωνικόν, το Αριστοτελικό και το Αρχαίο Ελληνικό και το ξεπέραςμα που είναι ζώνον θεούμενον. Ενώ το ον είναι κάτι πολύ αφηρημένο: ένα ον, ένα πλάσμα. Το ζώνον είναι, θα έλεγα, και βλαπτικό για την ισορροπία του εγωισμού του ανθρώπου. Να σε πουν τώρα ζώνον αυτή τη στιγμή, θα θυμώσεις πάρα πολύ. Και μάλιστα είναι ζώνον, θεούμενον, όμως. Άρα η πορεία, ο συσχετισμός έχει σχέση με το Θεό. Ούτε έχει σχέση με την κοινωνία, γιατί ούτε η κοινωνία είναι η απόλυτη αξιοκρατία. Ποια είναι τα μέτρα της κοινωνίας. Ποιοι είναι οι ορισμοί της κοινωνίας. Πώς εγώ θα θεραπεύσω τον εαυτό μου με ένα μέτρο που λέγεται κοινωνία και

ποια είναι αυτή η κοινωνία. Γιατί για να έχεις θεραπεία, πρέπει να έχεις καλά φάρμακα και καλή ιατρική.

Έτσι λοιπόν το πέρασμα στην Ορθοδοξία μας μέσα από το «ζῶον θεούμενον» είναι καταπληκτικό για τη θεραπευτική αυτού του επικίνδυνου δεδομένου του ανθρώπου που -το λέω στην αρχή- να μην θέλει να είναι κοινωνικός ή να είναι μονάχα κοινωνικός κατά τα μέτρα της κοινωνικότητας· ούτε αυτό μας αρκεί στην Εκκλησία. Μπορεί να είμαστε μια κοινωνία και να τρωγόμαστε, να αντέχει ο ένας τον άλλον γιατί πρέπει να ζήσουμε, να δυολέψουμε, να είμαστε στο σπίτι μέσα γιατί δεν μπορούμε να κάνουμε κάτι άλλο, αλλά και να τρωγόμαστε. Άρα το κοινωνικό δεν αρκεί, αρκεί το θεούμενον.

Θα σταθώ περισσότερο σήμερα στον εγωισμό και θα δώσω και κάποια παραδείγματα. Αλλά επειδή έβαλα στην ορολογία μου αυτή τη λέξη του αυτοσεβασμού, πρέπει να κάνω μια αντιπαράθεση γιατί αυτή η λέξη σήμερα είναι πάρα πολύ καίρια και πάρα πολύ επικίνδυνη, ειδικά για το χώρο της σύγχρονης παιδαγωγίας. Η λέξη «αυτοσεβασμός» [αυτοεκτίμηση], όσο μπορώ να θυμηθώ, μπήκε σε επίσημες δομές εκπαιδευτικές και σε εκπαιδευτικά κείμενα μέσα, εδώ και τέσσερα-πέντε χρόνια και δεν είναι μόνο μία τέτοια ισορροπία εκπαιδευτική, αλλά αφορά πάρα πολλούς άλλους φορείς, σχολές ψυχολογίας, ψυχοθεραπείας κτλ. Έχουμε μερικές σχολές μάλιστα στη Γλυφάδα οι οποίες έχουν ως motto τους, δηλαδή ως ρητό τους, τον αυτοσεβασμό του ανθρώπου. Αν δουν μάλιστα σε ένα σχολείο ένα παιδί το οποίο είναι λίγο μαζεμένο, λίγο φοβισμένο, λένε ότι αυτό δεν έχει αυτοσεβασμό. Τι είναι ο αυτοσεβασμός. Ο αυτοσεβασμός ξεχνάει πρώτα- πρώτα την κοινωνία, ξεχνάει το ζῶον το θεούμενο, ξεχνάει την κοινωνία και λέει να αναμετρηθείς με τον εαυτό σου, ενώ ο Αριστοτέλης αναμετριέται τουλάχιστον με την κοινωνία, όποια και να' ναι. Όποια και να' ναι. Να αντέξεις αυτόν που είναι πλάι σου και έστω να χτυπιέσαι κάτω, δεν είναι καλό βέβαια. Η Εκκλησία αναμετριέται με το Θεό. **Στον αυτοσεβασμό, που είναι δομή της σύγχρονης παιδαγωγίας μας και πάρα πολύ επικίνδυνη, αναμετριέσαι μόνο με τον εαυτό σου.** Υπάρχει λοιπόν ένα πρώτο κλείσιμο που, αντί να θεραπεύσει, φέρνει μια τραγωδία. Όσες φορές μελέτησα κείμενα αυτών των σχολών του αυτοσεβασμού, σας λέω στη Γλυφάδα έχουμε αρκετές και μια μάλιστα σχολή είναι πάρα πολύ επικίνδυνη, καταστροφική για τη λειτουργία

της, ακριβώς αυτό το έργο γίνεται. Βλέπουν έναν άνθρωπο που είναι φοβισμένος, έχει κάτι, ή δεν αντέχει τους άλλους, έχει αυτό τον εγωισμό που είναι καταλυτικός για τη ζωή μας, λένε δεν έχει αυτοσεβασμό κτλ κτλ. Έτσι λοιπόν αντί να πάμε σε μια πορεία προς το ζώνον το θεούμενον και να καλλιεργήσουμε τη θεολογία και τη θεραπευτική του ανθρώπου που είναι ένα ζώνον -χωρίς το Θεό του, είναι ζώνον- και να γίνει θεούμενον, ξεχνάμε ακόμα και την Αρχαία Ελλάδα και τον Αριστοτέλη και πάμε πίσω, πάμε στον αυτοσεβασμό. Άρα το μέτρο είμαι Εγώ.

Τώρα ξεκινώντας για να αναλύσω αυτή την ομιλία να θυμίσω μερικά χωρία από την Καινή Διαθήκη πρώτα-πρώτα, που θεωρούν τόσο επικίνδυνη αυτή την έννοια του αυτοσεβασμού· δεν την λένε «αυτοσεβασμός», αλλά τα χωρία τα οποία διαγράφονται μέσα στη Γραφή είναι σαφέστατα ορισμένα και συγκεκριμένα και ορίζουν αυτό το στοιχείο του αυτοσεβασμού. Θυμηθείτε από το όγδοο κεφάλαιο του Κατά Μάρκον Ευαγγελίου αυτή τη φοβερή φράση που δεν την καταλαβαίνουμε. Είναι τόσο γνωστή φράση, την ξέρετε όλοι. Λέει: «Ὅς γάρ ἐάν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι ἀπολέσει αὐτήν· ὅς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ Εὐαγγελίου, σώσει αὐτήν» (Ματθ. 16:25). Βλέπετε τι λέει; Ὅποιος θέλει να σώσει την ψυχή του θα τη χάσει. Θα πείτε τι σημαίνει αυτό; Εγώ θέλω να σώσω την ψυχή μου και θα την χάσω; Αλλά λέει: «ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ Εὐαγγελίου». Τι σημαίνει να σώσει την ψυχή του; Να μαζευτεί στον εαυτό του, να κάνει αυτοανάλυση, να κάνει ψυχανάλυση, να σκέφτεται ποιος είναι, αυτοσεβασμός, έναν κύκλο γύρω από τον εαυτό του. «Ὅς γάρ ἐάν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι» και να κλειστεί μέσα του και δυστυχώς πάρα πολλές τέτοιες ομάδες ή σχολές, λεγόμενες «θεραπευτικές» στο χώρο της ψυχής -δεν μπορούν να τη θεραπεύσουν, αλλά έτσι το λένε- πάνω σ' αυτό το μοντέλο στέκονται. Βλέπετε το στοιχείο της ψυχανάλυσης, είναι συνέχεια η ανάλυση του εαυτού σου· ποιος είσαι εσύ. Στην κλασική φροϋδική ψυχανάλυση, κατά την πρακτική του Φρόυντ χρειαζόταν για πέντε χρόνια τρεις φορές την εβδομάδα επί τρεις ώρες ψυχανάλυση, να μιλάς μόνος σου, να ανακαλύπτεις τον εαυτό σου μόνος σου. Ο θεραπευτής παραμένει σιωπηλός, ακόμα κι όταν εξελίχθηκε και πήρε δεκάδες μορφές. Αλλά είναι αυτό: «ὅς γάρ ἐάν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι». Εγώ ποιος είμαι, τι είμαι και γιατί είμαι; Και η Εκκλησία λέει απλά «ζώνον θεούμενον». Η αναμέτρηση, η σύγκριση, η πορεία, η στάση μπροστά στο Θεό.

Εκεί θα αναμετρηθείς. Ούτε καν το Αριστοτελικόν, να αναμετρηθείς με μια κοινωνία που έχει κάποιες θεωρίες. Εδώ είναι: «ὅς γάρ ἐάν θέλη τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι». Και: «ὅς ἐάν θέλη τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι ἀπολέσει αὐτήν». Που σημαίνει, πάρτε το πολύ απλά και κρατήστε το για τα καθημερινά σας προβλήματα -γιατί είναι αυτό έτσι; Γιατί είναι αλλιώς; Γιατί εγώ παθαίνω αυτό; Γιατί μου συμβαίνει; Αυτό είναι αυτό που λέει ο Χριστός· καταλυτικό και, συγχωρέστε με που το λέω, το ξέρετε εσείς από την προσωπική σας ζωή, το κάνετε κάθε μέρα. «Γιατί σε μένα;» «Γιατί αυτό έτσι;» «Γιατί μου φέρεται έτσι;» Είναι αυτό που λέει ο Χριστός, είναι καταλυτικό. Είναι το πρώτο χωρίο που καταθέτω για την αναίρεση του αυτοσεβασμού για να πάω στη θεραπεία, που είναι η ταπείνωση.

Βέβαια να θυμηθώ και άλλα χωρία. Θυμάστε εκείνο το χωρίο που καλούνται εκείνοι οι άνθρωποι να έρθουνε στο τραπέζι και άλλο πράγμα σκέπτονται. Τους καλεί ο Θεός και λέει ο ένας: «ἀγρὸν ἠγόρασα, καὶ ἔχω ἀνάγκην ἐξελθεῖν καὶ ἰδεῖν αὐτόν·» (Λουκ.14:18), στροφή γύρω από τα δικά του. Ο άλλος λέει: «ζεύγη βοῶν ἠγόρασα πέντε, καὶ πορεύομαι δοκιμάσαι αὐτά·» (Λουκ.14:19), γύρω από τον εαυτό του και τα πράγματά του και ο άλλος: «γυναῖκα ἔγημα» (Λουκ.14:20). Αυτά τα χωρία, ειδικά στην πατερική θεολογία, παρόλο που τα ξέρουμε και τα χρησιμοποιούμε, έχουν ένα κάλλος βαθύτατα θεραπευτικό και μάλιστα έχουν λόγο απέναντι σε τέτοιες υποψίες θεωρίας που λένε: «να εμείς τώρα έχουμε τρόπο να θεραπεύσουμε αυτόν που δεν έχει αυτοσεβασμό». Όλοι αυτοί στρέφονται στον εαυτό τους, στα πράγματά τους, στα βόδια τους, στη γυναίκα τους, στα χωράφια τους. Να λοιπόν ένα άλλο υπόδειγμα στροφής. Προσέξτε την αντιπαράθεση που κάνει ο Απόστολος Παύλος. Όταν ομιλεί για την πορνεία λέει: «ὁ **κολλώμενος** τῆ πόρνη ἔν σῶμά ἐστιν; ... ὁ δὲ **κολλώμενος** τῷ Κυρίῳ ἔν πνεῦμά ἐστιν ...» (Α΄Κορινθ. 6:16-17). Κάνει αντιπαράθεση, προσέξτε, της προσκολλησεως σε ένα άλλο πρόσωπο και το λέει πορνικό, σε σχέση με το Θεό. Κάτω από αυτή τη θεολογία οποιαδήποτε άλλη προσκόλληση και όχι μονάχα σεξουαλική που θα το νομίσετε εδώ πέρα -από εκεί ξεκινά ο Απόστολος Παύλος- προσκόλληση είναι μια πορνικότητα. Στην Εκκλησία η πορνικότητα είναι αυτό που ξέρουμε στα σωματικά τα μεγέθη, αλλά στη θεολογία των Πατέρων ξεπερνιέται. Βλέπετε, «ὁ **κολλώμενος** τῆ πόρνη ἔν σῶμά ἐστιν; ... ὁ δὲ **κολλώμενος** τῷ Κυρίῳ ...», ίδια λέξη. Προσέξτε τη φράση του δευτέρου κεφαλαίου της

Γενέσεως: «καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν» (Γέν. 2:24). Αλλά είναι η προσκόλληση μέσα απ' το μάτι του Θεού, μέσα απ' το κοίταγμα του Θεού, η ίδια λέξη είναι, πάλι δηλαδή η στροφή γύρω από τον εαυτό μου. Πού προσκολλούμαι, ποια είναι τα προβλήματά μου, πώς θα καλύψω τα προβλήματά μου.

Θυμηθείτε εκείνο το χωρίο του άφρονος πλουσίου που σκεπτόταν τον εαυτό του στραφείς «έν έαυτῶ», βλέπετε δεν μιλάει με κανέναν, στραφείς «έν έαυτῶ», στρέφεται στον εαυτό του και λέει έχω αυτό και θα οικοδομήσω και θα γκρεμίσω, θα χτίσω. Μιλάει με τον εαυτό του. **Κάνει μια ιδιότυπη αυτοανάλυση και έχει ένα στοιχείο αυτοεκτιμήσεως: μπορώ να κάνω και αυτό και αυτό και αυτό.** Βλέπετε, χωρία τα οποία έρχονται να αντιμετωπίσουν σήμερα τέτοιες λεγόμενες νεοφανεές θεωρίες μ' έναν τρόπο καταλυτικό και αποδεικνύεται ακριβώς το κάλλος των ευαγγελικών κειμένων. Βλέπετε, ο Φαρισαίος «σταθείς πρὸς έαυτὸν» (Λουκ. 18:11), προσέξτε τις λέξεις. Όταν διαβάζετε το Ευαγγέλιο να πάρετε το γενικό νόημα' ξέρετε την ιστορία -και ποιος δεν την ξέρει;- του Τελώνη και του Φαρισαίου, αλλά θα προσέξτε τις λέξεις κατά την ερμηνευτική μεθοδολογία των Πατέρων. Προσέξτε η ερμηνευτική μεθοδολογία των Πατέρων είναι να ξέρουμε μεν το νόημα, αλλά για να καταλάβετε το νόημα πρέπει να αναλύσετε το υλικό που δομεί αυτό το νόημα. Βλέπω εδώ πέρα ένα κτίσμα, από τι υλικό φτιάχτηκε. Οι Πατέρες ξεκινάνε από το υλικό και προσέξτε και πάλι στο Φαρισαίο «σταθείς πρὸς έαυτὸν ταῦτα προσηύχετο». Βλέπετε προσηύχετο, αλλά όχι στο Θεό. Είναι μια στάση αυτοεκτιμήσεως. Θα μπορούσατε να δείτε το **Φαρισαίο ως το απόλυτο μοντέλο της αυτοεκτιμήσεως.** Γιατί στέκεται «πρὸς έαυτὸν», μάλιστα προσευχόμενος. Ας το πω έτσι, αν είναι η φράση δόκιμη, δεν είναι δόκιμη, κάνει μια ψυχαναλυτική προσευχή. Αλλά αναλύει τον εαυτό του και κάνει αυτοεκτίμηση. Έχουμε πάρα πολλά τέτοια χωρία, καταθέτω μερικά από αυτά, έτσι για να επιβεβαιώσω το λόγο που σας λέω.

Ακόμη βλέπετε και στη θεραπεία των δέκα λεπρών που ο ένας γυρνάει πίσω. «Οὐχὶ οἱ δέκα έκαθαρίσθησαν; οἱ δὲ έννέα ποῦ; οὐχ εὐρέθησαν ὑποστρέψαντες δοῦναι δόξαν τῷ Θεῷ;» (Λουκ. 17:17-18). Βλέπετε, δεν είναι η αυτοτελής θεραπευτική. Ναι, θεραπεύτηκαν, αλλά δεν θεραπεύτηκαν, γιατί δεν απέδωσαν και δεν έστρεψαν τη θεραπεία τους προς το Θεό. Πόσες φορές -το ξέρουμε- ο Χριστός λέει (του παραλυτικού): περπάτα, «άφέωνταί σοι αἱ

ἀμαρτίαι» (Λουκ. 17:17-18). Και λένε γύρω: «τί σχέση ἔχει ἡ ἀμαρτία μέ τό περπάτα;». Αν είσαι λοιπόν τόσο δυνατός να τον γιατρέψεις, πες του: «περπάτα». Γιατί του λες πρώτα: «ἀφέωνταί σοι αἱ ἀμαρτίαι», τώρα: «πάρε τό κρεβάτι σου καί περπάτα». Γιατί ἡ στροφή του ἡ θεραπευτική οφείλεται στη στροφή του προς το Θεό.

Και φυσικά κορυφαίο κομμάτι γύρω από αυτά τα θέματα είναι το πάρα πολύ γνωστό χωρίο που παρατίθεται στα ευαγγελικά κείμενα όχι μία φορά μόνο, σας διαβάζω το κείμενο από το Λουκά – ποια είναι ἡ δομή τῆς ψυχῆς του ανθρώπου. Το ξέρετε ὅλοι το κείμενο, ἀλλά να το κρατήσετε σαν -όχι υποδειγματικό κείμενο- σαν το κείμενο οδηγό για τὴν ψυχὴ του ανθρώπου. Ποια είναι ἡ πρώτη ἐντολή; «Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου» (Μαρκ. 12:30). Βλέπετε «ἐξ ὅλης». Και παραθέτει ὅλα τα μεγέθη τῆς ψυχῆς, ψυχὴ, διάνοια, τα πάντα. Αυτό είναι το πρώτο. Και μετὰ θα ἔρθει ἡ δεύτερη ἐντολή: «ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν» (Μαρκ. 12:31). Που σημαίνει αν δεν υπάρχει ἡ πρώτη και οποιοδήποτε κοινωνικό κοίταγμα και Ἀριστοτελικό κοίταγμα είναι ἀφηρημένο και δεν είναι θεραπευτικό, γιατί δεν στρέφεις τον εαυτό σου ἐκεῖ που είναι φτιαγμένος να στρέφεται. Βλέπετε στην Ἐκκλησία μέσα -που ἡ Ἐκκλησία Ἀυτὴ θεραπεύει και μόνο Ἀυτὴ τις ψυχές- ἡ βασική θεραπευτική τομὴ είναι τον αμαρτωλό, τον μετανοημένο, αὐτόν που προσπαθεῖ, να τον στρέψουμε προς τον Θεό. Δεν καθόμαστε να αναλύουμε τα προβλήματά του, πάμε παρακάτω. Ἀλλά να στρέψουμε το νου μας στο Θεό. Λέει: «τώρα ἀμάρτησα, τι να κάνω;» – «Να κάνεις προσευχή». – «Τι σχέση ἔχει;» μου λέει. Ἀκόμη και ἐπιτίμιο να βάλω, δεν είναι το ἐπιτίμιο μια τιμωρία, για να ἀποκατασταθεῖ ἡ ἰσορροπία τῆς ἀμαρτίας που ἔκανες. Αυτό ο Θεός το συγχωρεῖ. Το ἐπιτίμιο είναι ἕνα μέτρο θεραπευτικό, τίποτε ἄλλο. Ἀλλά πρέπει να στραφεῖς στο Θεό.

Προσέξτε πῶς ο Θεός λειτουργεῖ αὐτὴ τὴν θεραπευτικὴ ἕνα παράδειγμα μόνο σας λέω. Ὄταν ο Θεός λέει στους Ἑβραίους, περίπου λίγες μέρες μετὰ τὴν ἐξοδο ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, για να πάνε στη Γῆ τῆς Ἐπαγγελίας, «Ἐλάτε τώρα νά μπεῖτε στή Γῆ τῆς Ἐπαγγελίας» και αὐτοὶ στέλνουν κάποιους κατασκόπους και βλέπουν αὐτοὶ ὅτι ἡ γῆ ἐκεῖ πέρα είναι πάρα πολύ δύσκολη, ἔχει οχυρώματα, ἔχει τειχίσματα, ἔχει στρατό κτλ. και οἱ ἐκπρόσωποι που γυρνᾶνε πίσω, λένε στο Μωυσή: «μὰ δὲν μπορεῖ νά γίνει αὐτό τό πράγμα, ἐμεῖς πῶς

θά μποῦμε σέ αὐτή τή χώρα; Αὐτοί ἔχουν ἄλογα, ἔχουν ὄπλα, ἔχουν τάνκς», θα το ἔλεγε ἔτσι. «Κι ἐμεῖς δέν ἔχουμε τίποτε». Μονάχα δύο ἀπό τους εκπροσώπους που ἔστειλαν ἀντιστέκονται, ὁ Ἰησοῦς του Ναυή και ὁ Χάλεβ λένε: «ὄχι, ὄχι, ἀφοῦ τό εἶπε ὁ Θεός θά μποῦμε» και οἱ Εβραῖοι ἀντιτίθενται. Ὁ Θεός, προσέξτε, τι λέει μετὰ: «δέν θελήσατε νά μπεῖτε τώρα;» -και προσέξτε χωρίς ὄπλα θα μπαίνανε- «οὔτοι ἐν ἄρμασι και οὔτοι ἐν ἵπποις, ἡμεῖς δὲ ἐν ὀνόματι Κυρίου Θεοῦ ἡμῶν μεγαλυνθησόμεθα» (Ψαλμ. 19,8), τα λέμε αὐτά στα ψαλτήρια, τα ψάλλουμε Μεγάλη Εβδομάδα, αὐτά εἶναι δομή της ζωῆς μας. Ἀν δὲν τα θυμόμαστε αὐτά, τι θυμόμαστε; Λέει ὁ Θεός: «ὠραῖα, δέν θελήσατε νά μπεῖτε χωρίς ὄπλα τώρα, σαράντα χρόνια θά περιπλανᾶσθε στήν ἔρημο». Αὐτό δὲν εἶναι τιμωρία, εἶναι θεραπευτική. Ὁ Θεός συγχωρεῖ ἐπὶ τόπου και μάλιστα ἐπὶ τόπου ὁ λαός ζητάει ἔλεος ἀπό το Θεό και του λέει: «Θεέ μου συγχώρεσέ με». Δὲν ἤξερε ὁ λαός και ὁ Θεός λέει: «τόν συγχωρῶ». Τον συγχωρεῖ μεν, ἀλλὰ σαράντα χρόνια στήν ἔρημο για λόγους θεραπευτικούς, προσέξτε, μπορεῖ να ἐπαθες καρκίνο γιατί ἐτρωγες κάτι βλαβερό, ξέρω ἔγω κάπνιζες, τι ἔκανες, ἐρχεται ὁ χειρουργός, βγάζει τὸν καρκίνο και ἡ Ἐκκλησία θα σου πει: «εντάξει, ἀφοῦ το ἔκοψες συγχωρεῖται», ἀλλὰ για να ἀποκατασταθεῖ ὁ τρωθεὶς οργανισμός, θέλει καιρό, θεραπευτικὴ μεθοδολογία. Σαράντα χρόνια θεραπευτικῆς μεθοδολογίας. Βλέπετε, κείμενα βιβλικά που στρέφονται στο Θεό ὅλοι. Ἀκόμη σε μια στιγμή κάμπτεται και ὁ Μωυσῆς, περνάνε τα σαράντα χρόνια και εἶναι ἐξω ἀπὸ τὴ Γῆ της Ἐπαγγελίας. Εἶχε πει: «ὅλοι αὐτοί που ἀπίστησαν δέν θά μποῦν μέσα», παρά μόνο τα παιδιά τους και αὐτοί οἱ δέκα εκπρόσωποι οὔτε αὐτοί θα μπουν μέσα, παρά μόνο ὁ Χάλεβ και ὁ Ἰησοῦς του Ναυή θα μπουν. Δὲν λέει τίποτε για τὸν Μωυσή. Ὁ Μωυσῆς δὲν ἀπίστησε. Ἦταν λίγες μέρες πριν να μπουν μέσα στή Γῆ της Ἐπαγγελίας και δὲν εἶχαν νερό και ὁ λαός πάλι γκρίνιαζε, γκρίνιαζε, γκρίνιαζε και τὸν κούρασαν πάρα πολύ τὸν Μωυσή. Εἶχε κάνει τόσα θαύματα. Κι ἔχει ὁ Μωυσῆς μια μικρὴ στιγμή – ἀς τὴν πω ἔτσι ἀν ἐπιτρέπεται – μια μικρὴ στιγμή ἀδυναμίας και λέει ὁ Μωυσῆς: «ἔ, ἀπ’ αὐτή τὴν πέτρα θά βγεῖ νερό;». Διαβάστε τὸ βιβλίο των Ἀριθμῶν. Και ὁ Θεός του λέει: «χτύπα τὴν πέτρα και ἀπ’ αὐτή τὴν πέτρα θά βγεῖ νερό». Εἶχε κουραστεῖ. Χτυπάει τὴν πέτρα πρώτη φορά και δὲν βγαίνει νερό. Τη δευτέρη χτυπάει και βγαίνει. Τι σημαίνει αὐτό; Για ἓνα λεπτό εἶχε μια μικρὴ ἀπιστία και του λέει ὁ Θεός: «για αὐτή τὴν ἀπιστία οὔτε ἐσύ θά μπεῖς στή Γῆ τῆς Ἐπαγγελίας». Αὐτό τι σημαίνει; **H**

απόλυτη στροφή στο Θεό είναι εκείνο το οποίο καταξιώνει τη δυνατότητα να ξεπεράσουμε και το κοινωνικό ον του Αριστοτέλη, να μην πέσουμε στην παγίδα και την τραγωδία του αυτοσεβασμού και της αυτοαναλύσεως και να στρεφόμεστε στο Θεό – αυτό που κάνει συνέχεια η Εκκλησία.

Απλώς να θυμηθώ και ένα-δυο ακόμη χωρία τέτοια, τα οποία, τα ξέρετε μεν, αλλά τα λέμε έτσι ρητορικώ τω λόγω και τα χρησιμοποιούμε στα κατηχητικά. Τι είναι η φράση του Αποστόλου Παύλου; «Ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ, ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ ὁ Χριστός» (Γαλ. 2, 20). Μια φράση που φαίνεται πάρα πολύ ωραία, πάρα πολύ ρομαντική, πάρα πολύ δυνατή λέξη. Το καταλάβατε, το νιώσατε τι είναι αυτό; «Ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ, ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ ὁ Χριστός». Είναι αυτή η απόλυτη στροφή του ανθρώπου προς το Θεό. Με όλα τα δεδομένα. Αν κάπου καμφθείτε, αν αύριο απελπιστείτε για την οικονομική κρίση τη λεγομένη, για κάποια αρρώστια, για κάποια δυσκολία, γιατί κάποιος σας μίλησε άσχημα και καμφθείτε για λίγα λεπτά, σταματάει αυτή η συνέχεια, το διηνεκές της στροφής αυτής. Βλέπετε, η καρδιά σας σταμάτησε ποτέ; Λίγα δευτερόλεπτα να σταματήσει θα πεθάνετε. Η ανάσα σας σταμάτησε ποτέ; Λίγα δευτερόλεπτα να σταματήσει θα πεθάνετε. Ε λοιπόν, ο άνθρωπος είναι φτιαγμένος για αυτή την διηνεκή, αδιάλειπτη στροφή προς το Θεό σε όλα του, προσέξτε. Μην πείτε δεν γίνεται αυτό το πράγμα, μα μόνο έτσι γίνεται, ειδάλλως τα άλλα είναι μια αρρωστημένη κατάσταση και ζώντας μέσα στην Εκκλησία – πολλές φορές σε θίγει ο άλλος, σου μιλάει και σου λέει κάτι άσχημο, δεν αντέχεις- χάνεις αυτή την πορεία· μετά μετανοείς, αλλά χάθηκε η συνέχεια, η καρδιά θα πάθει αρρυθμία, η ανάσα η οποία για λίγα λεπτά δεν λειτούργησε θα δημιουργήσει άλλα προβλήματα στα πνευμόνια, ξέρω 'γω στο σύστημα το αναπνευστικό, και δημιουργούνται περαιτέρω προβλήματα που δεν τα καταλαβαίνουμε. Και λέμε μετά: «μα γιατί, γιατί; Πολεμούμε μέσα στην Εκκλησία». Γιατί δεν έχουμε τη συνέχεια, «ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, ἐξ ὅλης τῆς διανοίας» και το «συνεχῶς στρέφεσθαι», αυτό που λένε εδώ τα κείμενα τα βιβλικά. Και βλέπετε, η φράση η γνωστή: «ὅστις δ' ἂν ἄρνησηταί με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἄρνήσομαι κάγω αὐτὸν ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς» (Ματθ. 10:33). Τι σημαίνει «ἄρνήσομαι»; Δηλαδή αν κάποια στιγμή έχουμε μια αδυναμία και αρνηθούμε το Χριστό και μετά μετανιώσουμε; Ακριβώς αυτό το «ἄρνοῦμαι» δεν έχω τη συνέχεια. Δεν έχω την πλήρη, απόλυτη εμπιστοσύνη στο Θεό και πέφτουμε στην παγίδα και

ξεχνάμε ότι: «οὔτοι ἐν ἄρμασι καὶ οὔτοι ἐν ἵπποις, ἡμεῖς δὲ ἐν ὀνόματι Κυρίου Θεοῦ ἡμῶν μεγαλυνθησόμεθα». Αυτό είναι το γενικό πλαίσιο, όπου αρχίζει πια το δομικό υλικό που θα καταρτίσει την ταπείνωση πάνω μας, γιατί τώρα θα αναλύσω κείμενα πατερικά και θα δείτε ότι η ταπείνωση κρύβει μέσα της αυτό το μέγεθος.

Η ταπείνωση δεν είναι αυτό που πολλές φορές νομίζετε. Είναι μια βαθύτατη αρετή, αλλά κρύβει μέσα της αυτό το κύτταρο το οποίο σας τόνισα τώρα πάρα πολύ απλά, πολύ στοιχειωδώς, με ελάχιστα χωρία βιβλικά για να το θεμελιώσω, για να μείνει στο νου σας. Είχα κι άλλα χωρία, δεν τα διαβάζω, για να μπω τώρα στις πατερικές σκέψεις που είναι καταπληκτικές και μας βάζουν πια στο πώς θα γίνει αυτή η ταπείνωση πράξη μας και να μη νομίζουμε ότι επειδή κάνουμε κάποιες πράξεις ταπεινές είμαστε ταπεινοί. Είναι η συνέχεια, είναι το απόλυτο, είναι εξ όλης της καρδιάς. Βλέπεις, αν σήμερα σε βρίσουν εκατό και δεν θυμώσεις με τους ενενηνηταεννιά και με έναν πληγείς λιγάκι, δεν έχεις ταπείνωση, λένε οι Πατέρες. «Μα», θα πεις, «μια φορά»! Μα, πού είναι το αδιαλείπτως; Ένα λεπτό αν δεν ανασάνουμε, θα πεθάνουμε. Κι οι Πατέρες, μάλιστα, με έναν όμορφο τρόπο, λένε το εξής: όταν σε ένα μοναστήρι απλώνουν τα ρούχα τους που τα πλένουνε, θέλουν μία έκταση, έχουν κάποιες κολώνες και σκοινάκια, ανά δέκα μέτρα κολώνα και σκοινάκι. Το ουσιαστικό είναι να υπάρχει η κολώνα. Αν δεν υπάρχει όμως σκοινάκι που ενώνει, δεν μπορεί να κρεμαστεί το ρούχο. Εγώ το λέω με άλλο παράδειγμα. Βλέπετε, οι πυλώνες της ΔΕΗ το ηλεκτρικό ρεύμα το μεταφέρουν, ανά 100 μέτρα υπάρχει και μια κολώνα και υπάρχουν τα σύρματα. Οι πυλώνες είναι κάτι πάρα πολύ ουσιαστικό, αλλά πρέπει να υπάρχει και συνέχεια, ε; Αν τώρα κάνω ταπείνωση και μετά από εκατό μέτρα κάνω ταπείνωση και στο ενδιάμεσο δεν κάνω, δεν λειτουργεί το ρεύμα. Αυτό λένε οι πατέρες, με τα δικά τους παραδείγματα, που δεν ήξεραν την τεχνολογία της ΔΕΗ βέβαια. Σας το λέω για να είναι πιο επίκαιρο. Το τονίζει μάλιστα εμφαντικά, πάρα πολύ όμορφα ο Γρηγόριος ο Παλαμάς. Στάθηκε πάρα πολύ, επειδή ασχολήθηκε πάρα πολύ με τη νοερά προσευχή που έχει το διηνεκές της αδιαλείπτου προσευχής και ήθελε να το κάνει πράξη ζωής, όχι μια θεωρία να λέω το «Κύριε ἐλέησον» έτσι. Μπορεί και να είσαι σε αδιάλειπτη προσευχή χωρίς να λες καν το «Κύριε ἐλέησον». Αν είσαι στραμμένος στο Θεό, δηλαδή, αν είσαι όλος εμπιστοσύνη εκεί. Να μην καμφθείς σήμερα το πρωί από τη

βρισιά, από την κατηγορία, από την κρίση, από την ανωμαλία, από ό,τι γίνεται στην κοινωνία. Δεν είμαστε αδιάφοροι. Παρεμβαίνουμε θεραπευτικά, χωρίς να ταραχτούμε. Βλέπετε ο γιατρός τaráσσεται από τον ασθενή; Όχι. Αν δεν έχει πλήρη ισορροπία, νευρική και λογική ισορροπία, δεν θα μπορεί να κάνει τη δουλειά του σωστά. Κρατήστε αυτό το μέγεθος λοιπόν. Φυσικά μέσα στον κόσμο της ταραχής είμαστε. «Ίδου ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων» (Ματθ. 10:16), αλλά «μή ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδιά· πιστεύετε εἰς τὸν Θεόν, καί εἰς ἐμέ πιστεύετε» (Ιωαν. 14:1). Τα λέω αυτά για τη δική μας αδυναμία.

Αφού αναλύσαμε όσο μπορούσαμε, σχετικώς πως, αυτή την έννοια του αυτοσεβασμού που είναι καταστροφική, που είναι τραγωδία, η κάθε τραγωδία στα μεγέθη της Αρχαίας Ελληνικής τραγωδίας έχει πάντοτε μία κάθαρση. Και βέβαια αυτό που εμείς λέμε κάθαρση στην Ορθόδοξη Θεολογία είναι ένα βαθύτατο μέγεθος, πάρα πολύ ουσιαστικό μέγεθος, ένα μέγεθος το οποίο αφορά ουσιαστικά τον πρώτο βηματισμό της πνευματικής μας ζωής που είναι η κάθαρση. Και η Εκκλησία κινείται σε αυτόν το χώρο της καθάρσεως. Θα αναφέρω λοιπόν χωρία πατερικά για να επιβεβαιώσω λίγο την πρακτική της ταπεινώσεως, αλλά επειδή είναι σήμερα η μέρα του Αγίου Ιωάννου της Κλίμακας -ήταν προκλητική η μέρα πραγματικά- και δεν μπορούσα να μην ξεκινήσω και να μην σταθώ εμφαντικά και μόνο σε ένα σκαλοπάτι του Αγίου Ιωάννου της Κλίμακας που αναφέρεται στο λόγο περί ταπεινοφροσύνης. Βλέπετε, ένα σκαλοπάτι, το 25ο μάλιστα -πολύ προχωρημένο σκαλοπάτι- είναι το σκαλοπάτι της ταπεινοφροσύνης. Μερικά κείμενα τα οποία αναλύει, είναι μια καταπληκτική δουλειά, δουλειά μάλιστα οδηγός, όπου έχοντας όλη την προηγούμενη θεολογία -που προηγήθηκε πριν από τον Άγιο Ιωάννη της Κλίμακας- και θεολογία πατερική, νηπτική θεολογία που την ξέρει, τη μαζεύει με έναν μοναδικό τρόπο και ανοίγει δρόμους για την ταπείνωση. Θα σας διαβάσω τώρα και μερικές περικοπές από τον Άγιο Ιωάννη της Κλίμακας για να δείτε τώρα όσο μπορούμε πιο κριτικά την ταπείνωση. Κάνει μια υπόθεση, ξεκινώντας το λόγο περί ταπεινώσεως, και φαντάζεται πως υπάρχει ένα συνέδριο, και πρέπει σε αυτό το συνέδριο, όπως είμαστε εδώ, να αποφασίσουν για κάτι και να κουβεντιάσουν για κάτι. Άρχισε λοιπόν το συνέδριο, είναι πάρα πολύ πρακτικός ο Ιωάννης της Κλίμακας έχει μια οπτική άποψη, φαντάζεται, έχει μια φαντασία στο νου του, καλή φαντασία και λέει

άρχισε λοιπόν το συνέδριο. «Συγκεντρωθήκαμε και συζητήσαμε και έρευνήσαμε έξεταστικά τή σημασία μιᾶς ἐπιγραφῆς πού βρήκαμε». Βρήκαν μια επιγραφή και λένε: «τί νά λέει αὐτή ἡ ἐπιγραφή, τί νόημα ἔχει αὐτή ἡ ἐπιγραφή, τί εἶναι αὐτό τό πράγμα;» Ἡ ἐπιγραφή που βρήκανε σε κάποια χαλάσματα αρχαιολογικά εἶχε πάνω τον τίτλο: Ἡ Ἁγία Ταπείνωση. Ἦξεραν τη λέξη ταπείνωση ἀλλά εἶπαν: «τί νά εἶναι αὐτή ἡ ἐπιγραφή; Καί ποῦ νά ἔχει μπεῖ αὐτή ἡ ἐπιγραφή;» Ὑπάρχει κανένα κατάστημα που πουλούσε ταπείνωση; Καί γιατί τη λέει ἡ «ἁγία ταπείνωση»; Ὑπάρχει ταπείνωση που δεν εἶναι ἁγία; Καί ἔκαναν αυτοί οι ἄνθρωποι λοιπόν ἕνα συνέδριο, ας το πω ἔτσι, μοναστικό. Δεν ξέρω ἀκριβώς ἡ ἱστορία πώς ἐγινε, ἐπειδή ο Ἰωάννης της Κλίμακας χρόνια ἦταν ἀσκητής καί εἶχε επαφή με ἄλλους ἀσκητές μπορεί να συνέβη κάτι παράλληλο, μπορεί να ἔκαναν τέτοιες κουβέντες. Ἀκόμη οι πατέρες σήμερα στο Ἅγιον Ὄρος, ἀκόμη καί τα γεροντάκια ὅταν κάνουν ἐπίσκεψη ἀπό το ἕνα κελί στο ἄλλο αὐτά τα θέματα κουβεντιάζουν -μη νομίζετε πως κουβεντιάζουν ἄλλα πράγματα, που κουβεντιάζουμε εμεῖς χάνοντας την ὥρα μας- [αναλύουν] καί ἀναλύονται σε τέτοιες ὁμορφες κουβέντες. Βρήκαν λοιπόν την ἐπιγραφή κι ἐγινε θέμα ἐκεῖ πέρα, ας το πω ἔτσι, για την κοινότητα τη μοναστική τη Σιναΐτικη: τι να σημαίνει αὐτή ἡ ἐπιγραφή. Θα ἔλεγον μερικοί «για τήν ταπείνωση, μά γιατί Ἁγία Ταπείνωση;» Πρέπει να το ἀναλύσουμε. Συγκεντρώθηκαν λοιπόν καί ἤθελαν να βρουν το νόημα του κι ἔλεγον διάφορες σκέψεις. Να ἀκούσουμε τις σκέψεις τις ὁποῖες καταθέτει ἐδῶ ο Ἅγιος Ἰωάννης.

Ἕνας ἔλεγε ὅτι ταπεινοφροσύνη εἶναι το να λησμονεῖς ἀμέσως τα κατορθώματα σου. Πολύ ωραία φράση, αὐτά που λέμε τώρα εἶναι ουσιαστικά, ἀλλά δεν εἶναι μοναδικά. Ὅλοι ἔλεγον κάτι κι ὅπως σε ἕνα μέγεθος συνοδικό, ὅλοι προσέθεταν κάτι στο κάλλος. Ἀλλά εσεῖς τώρα να κρατάτε καί τις ἐπιμέρους πτυχές, να, εἶπα το πρώτο: να ξεχνάς ἀμέσως τα κατορθώματα σου, ἀμέσως, οτιδήποτε θεωρεῖς για κατόρθωμα δηλαδή. Γιατί τι εἶναι κατόρθωμα εἶναι το πρώτο ἐρώτημα; Κι αν ἀκόμα το θεωρεῖς για κατόρθωμα μην το πεις. Θα μπορούσα να μπω σε πρακτικές ἐφαρμογές, να μπω ας πούμε στην παιδαγωγία καί να πεις στο παιδί σου που εἶναι τώρα δεκάξι χρονών καί σε στεναχωρεῖ, σε λυπεῖ πάρα πολύ με αὐτά που κάνει καί να πεις: «ἐγώ που κουράστηκα για σένα, ἐκλάψα πλάι στο κρεβάτι της ἀρρώστιας σου, ἐγώ που σε τάισα». Θα πει ο ἅγιος Ἰωάννης: «λάθος ἔκανες». Θυμάσαι τα κατορθώ-

ματα σου, δεν έχεις καμιά ταπείνωση. Και θα σου πει ένας άλλος άγιος, νηπτικός πατέρας, ο άγιος Νείλος: κοίταξε, έκανες αυτά για το παιδί σου; Άρα θες ανταλλάγματα, να σου πει: «μπράβο, ευχαριστώ πάρα πολύ». Και οι κόποι αυτοί που είναι πολύ ωραίοι κόποι, η μάνα πονάει για το παιδί της, πάνε περίπατο και χάνονται για δυο λόγους: γιατί περιμένει ανταλλάγματα και λέει: «εγώ που το 'κανα αυτό», γιατί ξέχασε αυτό που λέει εδώ πέρα ο πρώτος αυτής της συνδιάσκεψης, θυμάται τα κατορθώματα του. Ένα παράδειγμα σας έφερα τώρα, το κάνω πολύ πρακτικό. Ή ακόμα ένας δάσκαλος θα μπει στην τάξη και θα πει: «μα όλο το χρόνο κουράστηκα, τρελλάθηκα εδώ πέρα μέσα και τώρα μου πετάτε αεροπλανάκια στο μάθημα μέσα; Έκανα κι αυτό, κι αυτό, έφερα και βίντεο και κομπιούτερς, σας πήγα κι εκδρομή». Και μόνο που το λέει στα παιδιά είναι μια χαμένη ιστορία, θυμάται τα κατορθώματά του. Και ξέρετε το παιδί που έχει τα δικά του αμαρτήματα, τη δική του σαλεμένη - πολλές φορές- ισορροπία του νου του, τον εγωισμό του, επειδή έχει εγωισμό ξέρει τον εγωιστή εύκολα κι αυτός ο δάσκαλος πια δε μετράει, ή αυτή η μάνα δε μετράει πια. Και μετά λες: «τι να κάνω;» Τα ακούμε αυτά στην εξομολόγηση και λέμε: «πάει, τώρα να αλλάξεις ισορροπία, είπες αυτά τα πράγματα». Θέλει πολλή δουλειά αυτό. Σαράντα χρόνια στην έρημο ο Μωυσής, δεν ξέρω πόσα, αλλά θέλει πάρα πολύ δουλειά, εμείς αυτά τα ξεχνάμε. Είναι η πρώτη πρόταση· βλέπετε καταπληκτική και καταλυτική.

Άλλος είπε το να θεωρείς τον εαυτό σου πιο τελευταίο και πιο αμαρτωλό από τους άλλους, αυτή είναι γνωστή φράση, αλλά πώς γίνεται; Για σταθείτε, άλλο να το λες και να λες: «εγώ είμαι πολύ αμαρτωλός» -είναι πάρα πολύ εύκολο- κι άλλο να το ζεις, όχι να το αισθάνεσαι, το αισθάνομαι είναι μια κατάσταση ψυχολογική. Εδώ οι Πατέρες λένε να το ζεις, «ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ, ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ ὁ Χριστός», προσέξτε άλλο το αισθάνομαι, γιατί το αισθάνομαι είναι μια φράση: το φαντάζομαι, το φτιάχνω κι επάνω μου, πάω να απωθήσω τα υπόλοιπα· ενώ η θεραπευτική είναι να το ζεις. Μα πώς θα γίνει αυτό το πράγμα; Να θεωρείς τον εαυτό σου πιο αμαρτωλό. Όχι σε σχέση μόνο με αυτούς που έχεις μπροστά σου, σίγουρα κι οι άλλοι αμαρτωλοί είναι, ποιος μετράει την αμαρτία; Σε σχέση με το αναμάρτητο του Θεού, προσέξτε, γιατί «τῷ Θεῷ» αμαρτάνουμε, αυτό είναι το κλειδί αυτής της ισορροπίας των Πατέρων, ότι είσαι πιο αμαρτωλός από τους άλλους, ποιο είναι το μέτρο; Το μέτρο είναι ο Θεός. Εφόσον λοιπόν αμαρτάνουμε, λίγο ή πολύ, θα πω, κοίταξε

αυτό το πράγμα εγώ το έκανα μία φορά, ο άλλος το έκανε δέκα φορές, αυτό είναι μαθηματικό μέγεθος, αλλά ενώπιον του Θεού και το μία και το μισό και το ένα δευτερόλεπτο...., για ένα δευτερόλεπτο κάμφθηκε ο Μωυσής και με το πρώτο κτύπημα της πέτρας δεν βγήκε το νερό, για ένα δευτερόλεπτο. Λοιπόν τα μαθηματικά του Θεού είναι αλλιώς. Αν μπορούμε σε αυτά τα μαθηματικά, ότι εγώ είμαι πιο αμαρτωλός από τους άλλους θα το λέμε, είναι όμως έτσι; Είναι εάν αμάρτησα ενώπιον του Θεού, βλέπετε καταλυτική σύγκριση στην ιστορία του ασώτου, ο άσωτος αναμετριέται με την αγαθότητα του πατέρα, «ἤμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου» (Λουκ. 15:21), ο άλλος ο γιος όμως αναμετριέται με την αμαρτωλότητα του άλλου αδελφού. Βλέπετε το παράδειγμα; Βλέπετε τι θησαυρούς έχει μέσα η Αγία Γραφή, αυτή που ξέρουμε, είναι οι διηγήσεις πάρα πολύ γνωστές. Με ποιον γίνεται η αναμέτρηση; «ἤμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου». Αυτό δεν κάνει και ο Τελώνης; «ἰλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ» (Λουκ. 18:13), λέει, ενώ έλεγε ο Φαρισαίος: «δέν εἶμαι ἐγὼ σάν τόν Τελώνη», ίδιο πράγμα. Με αυτά που λέμε τώρα εδώ πέρα, πασίγνωστα, απλώς κωδικοποιώ γνωστά πράγματα για τη ζωή σας. Αλλά δεν θα πείτε: «εγώ είμαι πιο αμαρτωλός από τους άλλους», και μόνο που το είπες θα πεις: «μα, εγώ;» Ο άλλος από την 17 Νοέμβρη σκότωσε τόσους ανθρώπους, εγώ δεν σκότωσα, άρα υπάρχουν και χειρότεροι αμαρτωλοί από εμένα. Η άλλη κλέβει, η άλλη κουτσομπολεύει, η άλλη παράτησε τον άνδρα της, θα βρεις χίλιους αμαρτωλούς και θα λες: «εγώ είμαι πιο αμαρτωλός από όλους» κι όμως θα το αισθάνεσαι, αλλά δε θα είναι. Η αμαρτία μας θα σταθεί ενώπιον του Θεού και με την αμαρτία, λένε οι Πατέρες, τι κάνουμε; Θίξαμε την ισορροπία τη δημιουργική του Θεού, που τα έκανε όλα τέλεια. Τα κάναμε εμείς ανάποδα. Κρατήστε αυτό το μέγεθος για να μη γίνει η ταπείνωση μια περιττολογία ή ταπεινολογία. Το λένε οι Πατέρες: άλλο ταπείνωση κι άλλο ταπεινολογία.

Άλλος λοιπόν σ' αυτό το συνέδριο, υπάρχουν κι άλλες σκέψεις, βλέπετε καταπληκτικές σκέψεις, ανοίξτε αν θέλετε στο σπίτι σας την Κλίμακα να το χαρείτε μόνοι σας αυτό το κείμενο, θα διαβάσω μικρά αποσπάσματα, θα βρείτε τον λόγο τον 25ο να τον διαβάσετε, κι όχι μόνο αυτόν, ολόκληρη την Κλίμακα να διαβάσετε. Ένας τρίτος είπε, το να γνωρίσεις καλά με το νου σου την δική σου αδυναμία και ασθένεια. Είπε να γνωρίσεις εσύ με το νου σου την δική σου αδυναμία και ασθένεια. Βλέπετε, αυτός κάνει ένα πέρασμα,

στρέφεται στον εαυτό του τώρα -προσέξτε- αλλά όχι κατά τα μέτρα του αυτοσεβασμού, είναι αυτό που λένε οι Πατέρες, κι ο μέγας Βασίλειος κι ο άγιος Γρηγόριος ο Θεολόγος, έγραψαν ομιλίες που λέγονται «Πρός έαυτόν». Καμιά σχέση με τη λέξη αυτοσεβασμός. **Στον αυτοσεβασμό ανακαλύπτεις πόσο σπουδαίος είσαι και πόσες δυνάμεις έχεις, εμείς ό,τι έχουμε το έχουμε από το Θεό, «τά σά έκ τῶν σῶν».** Αλλά εδώ πέρα στρέφεται για να καταλάβεις την αδυναμία σου. Εδώ υπάρχει μια στροφή στον εαυτό, τα «είς έαυτόν» των Πατέρων, προσέξτε, έχω δει σ' αυτές τις σχολές της ψυχοθεραπείας, σ' αυτά τα μεγέθη -τις μελετώ όσο μπορώ γιατί είναι πάρα πολύ επικίνδυνες και μπλέκουν και τον κόσμο μας- έχω δει ότι μερικοί από αυτούς έτσι αποσπασματικά ή έτσι με έναν τρόπο επιφανειακό, χρησιμοποιούν και τέτοια χωρία, λένε: το λέει κι ο τάδε πατέρας, το λέει και το Ευαγγέλιο -προσέξτε- χρησιμοποιούν αυτό που θέλουν όπως θέλουν, δεν το βλέπουν στο γενικό τους κοίταγμα το θεραπευτικό. Αυτό ήταν παρενθετικός λόγος. Εδώ λοιπόν έχουμε το «είς έαυτόν» αλλά να γνωρίσεις την αδυναμία σου, που είμαστε ενώπιον του Θεού, δεν είμαστε τίποτα κι Εκείνος μας αναδεικνύει να γίνουμε κάτι.

Ο τέταρτος είπε [ταπείνωση είναι] το να προλαμβάνεις σε φιλονικίες να διαλύεις πρώτος την οργή. Αν γίνεται οποιαδήποτε διαμάχη, να είσαι ο πρώτος που δε θα οργιστείς, αλλά να μην οργιστείς στα βάθη της ψυχής σου. Εδώ μπαίνουμε στα πολύ βαθιά κλειδιά, όχι μόνο με την διαμάχη ή τις φιλονικίες, αυτά τα πολύ καθημερινά, μπορεί να τέλειωσε η λειτουργία τώρα και μετά από λίγο, κάποια να είπε σε κάποια άλλη κάτι για το αντίδωρο, για τον καφέ, κάτι να έγινε, κάτι έγινε σίγουρα σήμερα κι εδώ και στην παρακάτω ενορία, παντού, είμαι γι' αυτό σίγουρος. Και κάπου εθίγης, σου είπε κάτι στραβό ή η μια διακονεί, πήγε να κάνει περισσότερα, η άλλη λιγότερα και κάπου εθίγης, λέει να μην έχεις καθόλου οργή, έτσι είναι τα πράγματα, δεν ξέρω γιατί το έκανε, υπάρχουν χίλιοι λόγοι, δεν ξέρω καν γιατί το έκανε, δεν αναλύω γιατί, είναι εγωίστρια, μήπως πήρε κι ευλογία να κάνει πιο πολλά από μένα; Μα δεν ξέρεις, κι αν έχει πάρει κι ευλογία μπορεί να είναι για κάποιο λόγο, να ήταν τεμπέλα και να της έβαλαν πιο πολύ δουλειά για να ξυπνήσει, δεν ξέρω το γιατί· εμείς πώς το αναλύουμε αυτό το πράγμα; Και το καταστροφικό είναι που αντί να στραφούμε στο Θεό να δούμε την αμαρτωλότητά μας, γιατί είχαμε μια οργή μέσα μας, το αναλύει ο ένας με τον άλλο.

Μου λένε μερικές φορές «τα έχω με αυτή, να της πω;» «Τι θα πεις παιδάκι μου, δε θα βρείτε τίποτε, στο Θεό θα στραφείτε πρώτα, θα μετανιώσετε, θα δείξετε αγάπη, θα δείξετε ταπείνωση, και κάποτε μετά από καιρό πολύ όμορφα θα πιείτε μαζί και καφέ χωρίς να οργίζεστε». Να μην πιάσει τίποτε τα μύχια της ψυχής μας. Τα λόγια του συνέδρου είναι καταπληκτικά.

Ένας πέμπτος είπε το να γνωρίζεις καλά τη χάρη και την ευσπλαχνία του Θεού· νάτο, η ταπείνωση πέρα από όλα αυτά είναι να γνωρίζεις την ευσπλαχνία του Θεού, ότι σε συγχωρεί έτσι ο Θεός έτσι, χρειάζεται να αναλύσεις τον άλλο; Χρειάζεται να αναλύσεις τον εαυτό σου; Η βασική μεθοδολογία του διαβόλου είναι όταν κάνουμε αμαρτία να μας φέρει σε απελπισία και να λείει πολύ βαριά αμαρτία αυτό που κάναμε, «εσύ που σαν καλός χριστιανός αυτό δεν έπρεπε να το κάνεις με τίποτα». Εκεί δε θα το κουβεντιάσεις, όπως λένε οι Πατέρες, η βασική μέθοδος είναι δεν κουβεντιάζουμε ποτέ με το διάβολο, παρά μόνο με το Θεό, βασική νηπτική μέθοδος, κανένα λογισμό με το διάβολο, καμιά ανάλυση. Ναι, έγινε και ο Θεός με συγχώρεσε, «ιλιάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ», «ἤμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου», «ἐλέησόν με, ὁ Θεός, κατὰ τό μέγα ἔλεός Σου». Μην μπεις στην κουβέντα με τον πειρασμό, αλλά θα θυμηθείς την ευσπλαχνία του Θεού. Και θα σου λείει ο διάβολος: «μα πώς έγινε τόσο μεγάλη αμαρτία, τέτοια αμαρτία, τόσα χρόνια μέσα στην Εκκλησία πώς το έκανες αυτό το πράγμα». Μα καμία κουβέντα, αρχίζει μια διαλυτική κατάσταση που φέρνει ανθρώπους που ζουν μέσα στην Εκκλησία, σε κατάσταση απελπισίας και -θα τολμήσω να το πω- νευρολογικών προβλημάτων. Κι έχουμε χριστιανούς με βαθύτατα νευρολογικά προβλήματα ενώ είναι μετανιωμένοι, εξομολογούνται, αλλά κουβεντιάζουν με το διάβολο· εμείς δεν κουβεντιάζουμε με τον διάβολο, εκείνος το θέλει πάρα πολύ, εμείς δεν κουβεντιάζουμε, αυτή είναι η πορεία η πνευματική μας. Θα θυμηθείς λοιπόν μόνο την ευσπλαχνία του Θεού, σε Εκείνον θα στραφείς.

Κι ένας άλλος πάλι είπε: το να αισθάνεσαι ψυχική συντριβή και να απαρνείσαι το δικό σου θέλημα. Ο καθένας προσθέτει ένα τρομερό πετραδάκι, πάρτε το κείμενο να δείτε αυτές οι κουβέντες αυτών των συνέδρων είναι υψηλότερες, είναι το μωσαϊκό της ταπεινώσεως, τα θεμέλια. Να απαρνείσαι το δικό σου θέλημα, θα πεις τι σημαίνει αυτό το πράγμα; Να απαρνούμαι το θέλημα μου; Μα τι λέτε, καλέ; Να απαρνηθώ το θέλημά μου; Εδώ πέρα η 5η και η 6η Οικουμενική Σύνοδος ασχολήθηκαν με το θέμα του θελήματος για το

μονοθελητισμό, θεώρησαν το να μην έχεις θέλημα θεωρείται αίρεση κτλ. Δεν αρνούμαστε το θέλω που είναι η προσωπικότητα του ανθρώπου, αρνούμαστε το θέλω που δεν έχει μετάνοια και κρίνει τον άλλο. Το θέλω είναι δομικό υλικό της ψυχής μας, ο Θεός το έκανε έτσι, είναι ευλογία το θέλω, αλλά τι ευλογία; Αυτό το θέλω να το στρέφεις στον Θεό, θέλω αυτό που θέλει ο Θεός. Τι λέει ο Χριστός στον κήπο της Γεθσημανή; Υπόδειγμα δίνει: «παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο» (Ματθ. 26:39). Λέει με λίγα λόγια: «δέ θέλω νά σταυρωθῶ», το ανθρώπινο θέλημα δε θέλει και γιατί να σταυρωθεί; Γιατί οι άλλοι να αμαρτήσουν σταυρώνοντας το Θεό; Και μετά λέει: «Πατέρα νά γίνει αὐτό πού θέλεις Ἐσσύ». Δεν αναιρείται το θέλω, η γνώμη, η σκέψη, αναιρείται η μη στροφή στο Θεό· να γίνει αυτό που θέλει. Έρχεται μια αρρώστια κι έχεις δικαίωμα να πεις στο Θεό: «δε θέλω αυτή την αρρώστια Θεέ μου, κάνε κάτι να σταματήσει», δεν είναι αμαρτία αυτό το πράγμα, δε θα πεις: «τι ωραία που θα αρρωστήσω», δε θα πεις τέτοιο πράγμα, δεν έχουμε ιδιότυπο πνευματικό μαζοχισμό· θα παρακαλέσεις το Θεό να γίνεις καλά βεβαίως, και ευχέλαιο θα κάνεις και τον Θεό θα παρακαλέσεις και στη Λειτουργία θα μπεις. Αν δεν ξεπερνιέται η αρρώστια, θα πεις «δόξα τῷ Θεῷ», γιατί πια ξέρεις πως το μυστήριο της αγάπης του Θεού σίγουρα θα σε οδηγήσει και μέσα από αυτή την αρρώστια σε πιο υψηλή αγιότητα, στην Αγία Ταπείνωση. Βλέπετε, αρχίζει να δομείται το υλικό της Αγίας Ταπεινώσεως, δεν είναι απλώς ταπείνωση, αυτά που προσθέτουν εδώ οι σύνεδροι μας πάνε στην Αγία Ταπείνωση, όχι στην ταπεινολογία.

Κι ο συγγραφέας του κειμένου που είναι ο Άγιος Ιωάννης της Κλίμακας άκουσε το συνέδριο, του άρεσε πάρα πολύ αυτή η κουβεντούλα, φανταστείτε τώρα να βρεθείτε σε μια σύναξη κι αντί να ακούτε κουτσομπολιά κι άλλα αντί άλλων να ακούτε ωραίες κουβέντες και βαθύτατες γι' αυτά τα μεγάλα θέματα. Κι εγώ -λέει- αφού τα άκουσα όλα αυτά κι αφού τα εξέτασα μόνος μου με πολλή περίσκεψη και προσοχή, δεν κατόρθωσα με όσα άκουσα να καταλάβω την έννοια της ταπεινώσεως. Δεν σημαίνει ότι δεν είχε μυαλό, καταλαβαίνει πως η ταπείνωση είναι πολύ μεγάλο μυστήριο. Γιατί είναι μυστήριο; Προσεγγίζει τον Θεό. Ο Θεός πρωτογενώς είναι ταπεινός και τα του Θεού τα καταλαβαίνουμε σχετικώς. Διαβάστε τους δύο καταπληκτικούς λόγους του Αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου «περί άκαταλήπτου». Μέσα στον λόγο «περί άκαταλήπτου» μερικά κεφάλαια αφορούν την ταπείνωση

του Θεού, λέει δεν μπορώ να το αναλύσω, γι' αυτό βλέπετε λέμε η άκρα ταπείνωση για τον Χριστό. Από ένα σημείο και μετά -λέει- δεν μπόρεσα να το καταλάβω, γι' αυτό ως έσχατος όλων, λέει τώρα, αφού μάζεψα όπως ο σκύλος τα ψίχουλα που έπεσαν από το τραπέζι, βλέπετε νιώθει ότι είναι σκύλος, παρακολουθεί την κουβέντα, ο καθένας παραθέτει ένα ψίχουλο και τα μαζεύει, είναι ωραία ψίχουλα αυτά, κατέληξα στον εξής ορισμό. Και δίνει εδώ -σχετικό κι αυτό- έναν ορισμό, να μην πω περιορισμό, μια προσέγγιση. Σε αυτές τις έννοιες περιορισμός δεν υπάρχει, [δίνει] μια προσέγγιση, ορίζει, κάπου δίνει κάποια όρια. Η ταπεινοφροσύνη, προσέξτε, είναι **ανώνυμη και μυστική χάρη της ψυχής**. Δεν μπορείς να την πιάσεις να την αναλύσεις, προσεγγίζεις το Θεό. Όποιος μπαίνει στο χώρο της ταπεινώσεως μέσα από αυτά τα σκαλοπάτια, μπαίνει μέσα στο Θεό -προσέξτε την λέει ανώνυμη- η οποία [ταπείνωση] μπορεί να ονομαστεί μόνο από όσους την δοκίμασαν εκ πείρας. Είναι ανέκφραστη· αν είχα εδώ ένα φαγητό που δεν το ξέρουμε από μια εξωτική χώρα εγώ μπορεί να το έτρωγα, ό,τι και να έλεγα δεν θα καταλαβαίνατε τίποτα, δεν πήρατε εμπειρία. Στο βάθος δηλαδή επειδή η ταπείνωση προσιδιάζει με το Θεό παραμένει μυστήριο, στο τέλος-τέλος δεν μπορεί να οριστεί. Θα κάνεις αυτά που είπαμε εδώ πριν από λίγο και θα βιωθεί. Που σημαίνει κανείς δεν μπορεί να πει είμαι ταπεινός, είναι θέμα βιώσεως, είναι μια γεύση, είναι μια χαροποιός κατάσταση, είναι ανέκφραστος πλούτος, ονομασία του Θεού, δωρεά του Θεού, είναι εκείνο που λέει το πατρικό κείμενο: «Μάθετε οὐκ ἀπ' Ἀγγέλου, οὐκ ἀπ' ἀνθρώπου, οὐκ ἀπὸ δέλτου, ἀλλ' ἀπ' ἑμοῦ», από μένα, αυτό που είμαι εγώ, «ὅτι πρῶτός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῆ καρδία, καὶ εὐρήσετε ἀνάπαυσιν πολέμων καὶ κουφισμὸν λογισμῶν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν». (Ματθ. 11:29). Κάνει μια παραλλαγή του Ματθαίου, αυτό που είπε ο Χριστός, ελάτε κοντά μου και θα βρείτε ανάπαυση. Αυτό δεν περιγράφεται, είναι ένα μυστήριο που δεν περιγράφεται, αλλά έχει μια πορεία βαθύτατη κατά τα μέτρα του δομικού υλικού που σας ανέλυσα.

Θα πω μερικά ακόμη από τον Ιωάννη της Κλίμακας, και μετά -όση ώρα μείνει- θα πω από τους άλλους Πατέρες, είναι τόσο απέραντος αυτός ο πλούτος κι επειδή παραμένει μυστήριο το γεγονός κι εγώ δεν θα μπορέσω να ορίσω την ταπείνωση ούτε να την καθορίσω, είναι μια γεύση που αν την δοκιμάσετε θα την πάρετε μπροστά σας με δομικό υλικό αυτό που είπα πριν από λίγο· κρατήστε αυτό το δομικό υλικό των συνέδρων, με ακροτελεύτιο

άρθρο, με τίποτα να μην θυμώσεις, με τίποτα να μην οργιστείς, με τίποτα να μην αναλύσεις τον άλλο, το είπα τώρα συμπληματικά. Όταν αρχίζει να ανθίζει μέσα μας το σταφύλι αυτής της αγίας αμπέλου, της ταπεινώσεως, αισθανόμεθα πάραυτα κόπωση και μίσος προς κάθε ανθρώπινη δόξα και έπαινο. Προσέξτε, αυτό κρατήστε το, μίσος για δόξα και κάθε ανθρώπινο έπαινο, δυστυχώς το έχουμε όλοι αυτό το πράγμα, περιμένουμε με το παραμικρό έναν έπαινο, μια καταξίωση, ακραία μορφή αλλά πρακτική μορφή, επανέρχεται τώρα στα πρακτικά, παραμένει μυστήριο η γεύση αλλά τώρα μας δίνει κι άλλο υλικό για να μας ενισχύσει, ο λόγος για την ταπείνωση είναι από τους μεγαλύτερους λόγους στην Κλίμακα. Βλέπετε, καμία απαίτηση για καταξίωση, ούτε για δόξα, για έπαινο.

Ο Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος στα κείμενα του τα παιδαγωγικά έχει καταπληκτικές αναφορές για το πώς, χωρίς να περιφρονήσουμε τα παιδιά μας, δεν θα τα κάνουμε εγωιστές από περιττούς επαίνους. Βλέπετε το παιδί μας μεγαλώνει, την πρώτη κουβέντα που λέει, λέει: «μαμά» και λένε: «το παιδί είπε μαμά», σηκώνονται στο πόδι όλοι· άλλο μια όμορφη στάση, ευγενική κι άλλο μια καταξίωση, το μάθαμε και το απαιτούμε πάντοτε. Ακόμη και το μοντέλο της παιδείας στα κρυφά του, καταστρεπτικά μεγέθη, στα τραγικά του μεγέθη εκεί καταξιώνεται στην καταξίωση του μαθητή. Οι πιο τραγικές μορφές είναι όταν ο μαθητής σκοτώνεται να κρατήσει τη σημαία. Είναι πολύ καλό να κρατήσεις το εθνικό σύμβολο· είναι παιδαγωγικό μέτρο; Μήπως θα έπρεπε να το πάρει ο τελευταίος; Να τιμηθεί κι αυτός. Ο άλλος πήρε εικοσάρι, ο άλλος να πάρει τη σημαία, λέω άλλα μοντέλα τώρα. Είμαστε κολλημένοι σε τέτοια μοντέλα εκπαιδευτικά που είναι καταστροφικά, καταλυτικά και τα λειτουργούμε και μέσα στο σπίτι μας πολλές φορές. Η δόξα κι ο έπαινος· χρειάζεται μια πάλη γι' αυτό το πράγμα. Και προσέξτε να είστε ευγενικοί με τους άλλους, να είστε αγαπητικοί με τους άλλους, αλλά συγγνώμη γι' αυτό που θα πω -μια λέξη λαϊκή θα πω- μη γίνεστε γλυφτράκια με τους άλλους. «Πόσο καλή είσαι χρυσή μου...». «Αυτός ο καφές ήταν ωραίος», εντάξει θα το πω αφού ήταν ωραίος καφές, δε θα πω: «συγχαίρω τις μαγειρίσες που ήταν καταπληκτικές, οι καλύτερες τις Γλυφάδας» κ.τ.λ. μπορεί αυτές να το πάρουν επάνω τους και να φταίω κι εγώ μετά. Θα κάνω μια τιμητική στάση και τίποτε άλλο, έχετε δει ποτέ το Χριστό να κάνει τέτοια ιστορία; Έχει απλές, αγαπητικές

συμβολές στη ζωή των ανθρώπων. Μελετήστε τη στάση του Χριστού εμπρός στους μαθητές του.

Όσο δε εν τω μεταξύ προχωρεί η πνευματική ηλικία του ανθρώπου τόσο περισσότερο, αν προχωρούμε στην ταπείνωση, ό,τι και να κάνουμε δεν το μετράμε, δε θέλουμε καμιά αξιολόγηση, ό,τι κάνουμε το κάνουμε για την αγάπη του Θεού, δεν το κάνουμε για αξιολόγηση, κυρίως δε συλλογιζόμαστε ότι κάθε μέρα που περνά αυξάνεται το φορτίο των αμαρτιών μας, τα κάνουμε όλα για τη δόξα του Θεού. Φανταστείτε να λειτουργήσαμε σήμερα το πρωί και να λέγαμε: «τι καλά που λειτουργήσαμε, μπράβο μας», μα «τά σά έκ τῶν σῶν» ήταν. Να πεις στον ψάλτη: «μπράβο, τα είπες πολύ ωραία», αν είναι λίγο κουρασμένος, «ωραία, όμορφα», [να πεις] τίποτα άλλο. Προσέξτε πάρα πολύ τη στάση αυτή, να μην είστε χυδαίοι, να μην είστε εξοντωτικοί, να είστε αγαπητικοί, αλλά μην κολάζετε τους άλλους.

Ακριβώς αυτή η στάση παίρνει κι άλλες μορφές. Τώρα [να δούμε] τι αποτελέσματα έχει πάνω μας η ταπείνωση. Προσέξτε όποιος -λέει- την παντρεύτηκε είναι ήπιος, προσηνής, ευκατάνυκτος, ευσπλαχνικός, γαλήνιος, χαρωπός, ευκολοκυβέρνητος, άλυπος -δεν έχει περιττές λύπες, στεναχώριες, τα ψυχολογικά του- είναι εν εγρηγόρσει, άγρυπνος -έχει τα μάτια ανοικτά- άοκνος, απαθής. «Ἐν τῇ ταπεινώσει ἡμῶν ἐμνήσθη ἡμῶν ὁ Κύριος... καὶ ἐλύτρωσατο ἡμᾶς ἐκ τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν...» (Ψαλμ.135).

Πάμε λίγο παρακάτω σε κάποιον από τους πλέον βαθείς Πατέρες εκεί της ερήμου του Σινά παρουσιάστηκαν οφθαλμοφανώς οι δαίμονες, έναν μάλιστα πολύ κορυφαίο μοναχό ήρθαν οι δαίμονες και τον μακάριζαν. Βλέπετε οι δαίμονες του είπαν: «μπράβο, είσαι πολύ ωραίος ασκητής», εξαιρετη μέθοδος του διαβόλου για να μας παίξει. Πώς αντιμετώπισε όμως το θέμα; Είναι πάρα πολύ δύσκολο, από τη μια μεριά θα λες είναι ο διάβολος να μην του δώσω σημασία, αλλά από την άλλη μεριά έλεγε σωστά πράγματα, «που προσεύχεσαι, που νηστεύεις, κανείς δεν κάνει τέτοια νηστεία σαν κι εσένα», δεν έλεγαν ψέματα, προσέξτε, κι είναι πολύ εύκολο να λες βέβαια δεν μιλάω με το διάβολο, αλλά αυτά που λέει είναι αλήθεια. Αυτός ο γέροντας ο πάνσοφος -έτσι τον λέει εδώ το κείμενο- τι είπε; «Εάν σταματήσετε να με επαινείτε με τους λογισμούς που φέρνετε στην ψυχή μου, τότε εξαιτίας της αναχωρήσεως σας θα θεωρήσω τον εαυτό μου μέγα». Δηλαδή, αν με επαινείτε και με επαινείτε κι εγώ δεν τσιμπάω και φύγετε, βαρεθείτε από

μένα, δείτε ότι εγώ δεν πέφτω σε παγίδα, υπάρχει μια περίπτωση να πέσω στην παγίδα όταν θα φύγετε, να πω: κοίτα τους έδιωξα τους δαίμονες, εγώ διώχνω τους δαίμονες, είχα ταπείνωση, δεν τσίμπησα μέσα μου· δεν είπα τίποτα από όλα αυτά. Λέω όχι, όχι τίποτα από όλα αυτά και να φύγετε. Λοιπόν λέει: «δε θέλω να φύγετε γιατί αν φύγετε μπορεί να πέσω σε αυτόν τον κίνδυνο», άρα τους βάζει σε ένα στρίμωγμα, λέει: «τώρα μη φύγετε, εάν όμως δε σταματήσετε να με επαινείτε» -μια περίπτωση είναι να φύγουν, που να φύγουν είναι επικίνδυνο γι' αυτόν να θεωρήσει πως αυτός ήταν δαιμονοδιώκτης, η άλλη περίπτωση είναι να μείνουν, αυτό τους λέει: «αν όμως δε σταματήσετε να με επαινείτε, τότε από τους δικούς σας επαίνους θα συλλογίζομαι πόσο βρώμικος είμαι». Και θυμάται το χωρίο της Αγίας Γραφής: «ἀκάθαρτος παρά Κυρίῳ πᾶς ὑψηλοκάρδιος» (Παροιμ. 16:5)

Τους στρίμωξε, λέει: «αν φύγετε υπάρχει κίνδυνος, βλέπετε δε τσιμπάω και θα φύγετε εσείς, αλλά εγώ θα γίνω εγωιστής, αν μείνετε όμως και με πειράζετε, εγώ όσο με πειράζετε θα λέω, γι' αυτό μένουν αυτοί γιατί είμαι ακάθαρτος και υψηλοκάρδιος». Τους στρίμωξε, ό,τι και να κάνει ο δαίμονας, αν φύγει -δεν το θέλει να φύγει αφού τον πειράζει- θα σταματήσει να τον πειράζει· αν δε φύγει και τον πειράζει, θα πει γι' αυτό πειράζομαι γιατί είμαι ακάθαρτος και υψηλοκάρδιος. Εδώ είναι μια μικρή ανάλυση, δεν την κάνω παρακάτω, σε αυτή τη σχέση μας με τους πειρασμούς. Γι' αυτό ακόμη κι ένας πειρασμός που σου λέει: «είσαι καλός, είσαι καλός» και λες: «φύγε, φύγε», δε θα του πεις «φύγε», θα λες «Κύριε ἐλέησον» κι ό,τι επιτρέψει ο Θεός, «καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ». Βλέπετε η φράση πώς το λέει; Ο Χριστός παρεμβαίνει στο πότε θα σταματήσει ο πειρασμός και πότε δε θα σταματήσει κατά το πνευματικό μας όφελος, όχι εμείς, «μὴ εἰσενέγκῃς, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ». Και λένε μερικοί: «δηλαδή ο Θεός το βάζει;» Δεν το βάζει ο Θεός, αλλά ξέρει ο Θεός μόνο, πότε είναι ωφέλιμο να φύγει ή να μη φύγει [ο πειρασμός]. Γι' αυτό βλέπεις, εμείς με το Θεό κουβεντιάζουμε και λέμε: «κάνε αυτό που θέλεις εσύ, είσαι γιατρός εσύ και εμείς δεν ξέρουμε».

Αυτά είναι λεπτεπίλεπτα σημεία πνευματικής ζωής και σε μια πράξη εξομολογήσεως-θεραπευτικής αυτά είναι πάρα πολύ καίρια γιατί συναντάμε ανθρώπους που κουράζονται από πειρασμούς πολυποίκιλους και λένε στους πνευματικούς: «τι να κάνουμε;» Αν σταθούμε και πούμε: «φύγε, μείνε» κ.τ.λ.

λάθος, τῷ Θεῷ αποδίδουμε τα πάντα. Γι' αυτό υπάρχει στις «Παροιμίες» αυτή η φράση -βλέπετε τόσο συγκλονιστική- «εἶμαι ἀκάθαρτος παρά Κυρίῳ» (Παροιμ. 16:5). Όλα όσα βλέπονται τα φωτίζει ο ήλιος, άλλο πράγμα είναι να το υπερηφανεύεται κανείς κι άλλο να μην υπερηφανεύεται κι άλλο να ταπεινώνεται. Προσέξτε κάνει μια διάκριση τώρα, άλλο να είσαι υπερήφανος κι άλλο να μην είσαι υπερήφανος· καμιά σύγκριση με αυτά που λέει εδώ, πρέπει να έχεις ταπείνωση. Μπορεί να είσαι υπερήφανος που σίγουρα δεν είναι θέμα ταπεινώσεως, αλλά μπορεί και να μην υπερηφανεύσαι, να μη λες: «εγώ τι σπουδαίος είμαι, εγώ τι κάνω», δε σημαίνει ότι έχεις ταπείνωση, είναι εξωτερική έκφραση του λόγου, τίποτα άλλο. Εκείνος που έχει γίνει ταπεινός, βαθιά και εσωτερικά, δεν κλέπτεται και δε ζημιώνεται από λόγους χειλέων, δεν τον πειράζει τίποτε. Αλλά με αυτό θα αναμετρηθείτε. Στο Χριστό το αποδίδει [ο ταπεινός], αν πουν: «μπράβο» θα πει: «Κύριε ἐλέησον». Εκεί θα στραφείς, εάν ο λογισμός δεν καυχάται πλέον για φυσικά προτερήματα, αυτό είναι σημάδι ότι αρχίζει η υγεία· εάν για τίποτα δεν καυχόμαστε, ούτε αυτοανάλυση, ούτε αυτοσεβασμός. Τα αποδίδουμε όλα στο Θεό. Είναι πολύ προχωρημένη άσκηση, αλλά είναι άσκηση καθημερινότητας. Και τα λέω πάλι έτσι λίγο σύντομα, κρατήστε ό,τι μπορείτε από αυτή τη γλύκα των πραγμάτων που είναι πάρα πολύ ουσιαστική.

Γι' αυτό λοιπόν η ταπεινοφροσύνη, όσο μπορώ να την ορίσω, είναι θεϊκή αρετή που σκεπάζει τους οφθαλμούς μας, για να μην βλέπουμε τα κατορθώματα μας· αλλά για να μην τα δω δεν πρέπει να τα αναλύω. Κάνω κατόρθωμα τώρα που διαβάζω τους Πατέρες και σας τα αναλύω; Κάποιος θα έλεγε ναι, εμείς δε διαβάζουμε εσύ διάβασες. Κάνω το αυτονόητο, ας το πω έτσι, για να δώσω ένα πρακτικό παράδειγμα, αυτή είναι η ζωή μας, δηλαδή θα σταματήσουμε να ανασαίνουμε; Είναι κατόρθωμα που ανασαίνω; Είναι κατόρθωμα που περπατάω; Για έναν άρρωστο ανάπηρο είναι κατόρθωμα που περπατάει, τίποτα δεν είναι κατόρθωμα μας. Τα μεγάλα πράγματα που κάνουμε είναι κατόρθωμα μας; Βλέπετε ο αυτοσεβασμός, για να κάνουμε τα παιδιά μας να έχουν δυνάμεις... τίποτε. Όποιος αρχίζει και αισθάνεται ότι έκανε κάποιο κατόρθωμα δεν έκανε τίποτε, είναι η πορεία της ζωής, που είναι πάντοτε ανοδική. Βλέπετε μιλάμε για την Αγία Ταπείνωση που πάει πάρα πολύ ψηλά και είναι αυτή η βαθιά εμπιστοσύνη στον Χριστό μας, τίποτα άλλο· και δε μας πιάνει τίποτε, κι είμαστε ελεύθεροι άνθρωποι και δε κολλάμε σε

τίποτε, δε θέλουμε επαίνους, μισούμε τη δόξα, δε θέλουμε καμιά δόξα, δε θέλουμε τίποτε. Πόσο καταστρέψαμε τα παιδιά μας που τα λειτουργούμε μέσα από το θέμα της δόξας. Δεν πειράζει να σπουδάσουν, να μελετήσουν. Αλλά να είμαστε κυνηγοί των πτυχίων, των μισθών, ... χίλια πράγματα, μια κολασμένη ιστορία κι αυτό το μέγεθος δεν το καλλιεργήσαμε.

Κι έτσι λοιπόν, οι περισσότεροι από εμάς καμιά φορά ονομάζουμε τους εαυτούς μας αμαρτωλούς, αλλά μέσα μας δεν το δεχόμαστε, μόνο απ' έξω μας το λέμε, ε; Το ανέλυσα πριν από λίγο. Όποιος λέει ότι αισθάνθηκε αυτό το μέγεθος, δεν μπορεί να το εξηγήσει και μάλιστα θα πει στο Θεό τον ψαλμό: «Μή ἡμῖν, Κύριε, μή ἡμῖν, ἀλλ' ἢ τῷ ὀνόματί σου δός δόξαν» (Ψαλμ. 113,9), «παρὰ σοῦ ὁ ἔπαινός μου ἐν ἐκκλησίᾳ μεγάλη» (Ψαλμ. 21, 26). Τα ἔχουμε στη Γραφή μας, είναι το Ψαλτήρι που η Εκκλησία μας το βάζει να το διαβάζουμε κάθε μέρα, είναι συγκλονιστικά ασκητικά μεγέθη. Λέω τις δυο φράσεις – συγκλονιστικές- από το Ψαλτήρι, πρώιμα κείμενα, «Μή ἡμῖν, Κύριε, μή ἡμῖν, ἀλλ' ἢ τῷ ὀνόματί σου δός δόξαν», «παρὰ σοῦ ὁ ἔπαινός μου ἐν ἐκκλησίᾳ μεγάλη». Και ο Χριστός πότε λέει έρχεται η δόξα; «νῦν έδοξάσθη ὁ Υἱός τοῦ ἀνθρώπου» (Ιωαν. 13:31) μια βραδιά πριν να σταυρωθεί, δόξα Του είναι ο σταυρός Του, ένα φοβερό υπόδειγμα πορείας. Κι εκεί ακριβώς η κάθε δυσκολία, ο κάθε πόνος, η κάθε ύβρις, η κάθε αδικία, δε με κάνει να δαιμονίζομαι, να βγαίνω στους δρόμους, να φωνάζω, να διαμαρτύρομαι γιατί μου πήραν τα δικαιώματα. Η κάθε αδικία με πάει σε έναν άλλο χώρο, τη μετασηματίζω σε μια δοξολογία του Θεού και κοιτάζω τι να κάνω. Σκεφτόμαστε μονάχα ατομικιστικά, μόνο για τα φθαρμένα δικαιώματα μας. Αυτό τον καιρό λέω πάντα χαριτωμένα, το λέω μόνο ως παράδειγμα, για να καταλάβετε αυτό που λέω, διαμαρτυρόμαστε μόνο όταν θιγόμαστε. Έλεγα προχθές σε κάποιους ανθρώπους, βλέπετε τώρα υπάρχουν κάποια μέτρα για την οικονομική κρίση, θα κοπούν κάποιοι μισθοί κτλ και κάποιοι άνθρωποι δικαιολογημένα κατά τα μέτρα της αδικίας διαμαρτύρονται, αλλά σκέφτηκα το εξής: είπα γιατί διαμαρτύρονται τώρα; Βεβαίως είναι αδικία που γίνεται, αλλά τόσο καιρό στην Ελλάδα πεθαίνουν άνθρωποι πεινασμένοι, υπάρχουν άστεγοι κτλ. Όσο περνούσαμε καλά κανείς δε βγήκε να φωνάξει για τους πεινασμένους, τώρα που εμείς θιγόμαστε διαμαρτυρόμαστε· κακό δεν είναι μεν, αλλά για τους πεινασμένους γιατί δε φωνάξαμε; Άρα μέσα κρύβεται ένα ανθρώπινο θιγμένο γεγονός, έτσι θα δούμε την πνευματική ζωή. Πέρα από

πολιτική, πέρα από κόμματα, πέρα από κρίση, θα δούμε εμείς πώς αναμετρίομαστε. Αν βγω τώρα, την ώρα που αδικιέμαι -κι είναι αδικία- χτυπιέμαι κάτω και λέω: «άδικο, άδικο» είναι μισή αλήθεια, γιατί την ώρα που πονούσε ο άλλος δε φώναξε κανείς. Την ώρα που ο άλλος πέθαινε στην πλατεία της Γλυφάδας άστεγος στην παραλία, ο άλλος έπινε Νεσκαφέ στην καφετέρια και τότε δε φώναξε και φωνάζει τώρα. Παράδειγμα σας δίνω να κάνετε αναμέτρηση με τον εαυτό σας κι αυτό μας ανοίγει το δρόμο στα «πρός έαυτόν» των Πατέρων, να δούμε πρώτα τη δική μας ματιά, τη δική μας στάση σε αυτό το γενικό πλαίσιο μέσα και πώς θα το αντιμετωπίσουμε.

Λυπάμαι που δεν αναλύω πλήρως τον Ιωάννη της Κλίμακας, απλώς να κλείσω το δικό του κεφάλαιο και για λίγα λεπτά να μιλήσω και για τους άλλους Πατέρες που έχω εδώ μαζέψει. Λέει ποια είναι τα νεύρα της ταπεινοφροσύνης, δηλαδή ένας οργανισμός έχει νευρικό σύστημα, έχει οδούς, λέει πώς συγκροτείται και λέει μερικές φράσεις: η απόκρυψη της σοφίας, η απόκρυψη της ευγενικής καταγωγής, η απομάκρυνση της πολυλογίας, αν έχεις ανάγκη -λέει- να γίνεις ζητιάνος, να μην ντραπείς να ζητήσεις· αυτοί λέει είναι οι δρόμοι για την ταπείνωση.

Και να πάω λίγο σε άλλους Πατέρες που θα τους αδικήσω σίγουρα, έχω κείμενα και του Γρηγορίου του Θεολόγου και του Γρηγορίου του Παλαμά και του Ιωάννου του Χρυσοστόμου, αλλά έτσι λίγο κάτι να σας δώσω σαν μια γεύση από αυτό το κάλλος της πατερικής σοφίας. Να ακούσουμε λιγάκι το Γρηγόριο το Θεολόγο: βλέπεις -λέει- ο πιστός Μωυσής, ο άνθρωπος του Θεού, ήταν εικόνα της ενάρετης ζωής, προτίμησε λέει από τη βασιλική δόξα τη σκληρή ζωή και αναμετρήθηκε με τον άγγελο πριν να κάνει πολλά ασκητικά επιτεύγματα. Μια επιλογή έκανε. Διαλέγει από τα βασιλικά παλάτια έναν άλλο δρόμο, και πού καθότανε; Στην έρημο του Σινά να βόσκει τα πρόβατα του Ιοθόρ, αυτός ο μεγάλος, ο καταπληκτικός, ήταν βασιλόπαις, θα μπορούσε να αποκτήσει μεγάλο αξίωμα και δεν έλεγε: «εγώ έχω αξίωμα» κτλ, είχε προσδοκία, ούτε καλά-καλά το Θεό δεν ήξερε. Δεν τον γνώριζε το Θεό, κάτι ήξερε από κάποιους προπάτορες του Ισραήλ, αλλά δεν ήξερε το Θεό σε βάθος κι επειδή κάνει ένα πέρασμα, λέει ο Γρηγόριος ο Θεολόγος, τον γνωρίζει και γι' αυτό έγινε αρχηγός του λαού. Και μολονότι ανέβηκε σε τόσο ύψος υψηλό -βλέπετε, δεν αρνήθηκε να πει στο Θεό: «ξέρεις, εγώ είμαι βραδύγλωσσος»- είπε το ελάττωμα του. Να σε καλούσε ο βασιλιάς και να σου έλεγε: «σε κάνω

υπουργό εξωτερικών», θα 'λεγες: «ξέρεις, πώς θα γίνω; Δεν ξέρω Αγγλικά ούτε Γαλλικά. Ούτε τίποτα. Σε παρακαλώ.» – «Όχι εσύ θα γίνεις». – «Μα δεν ξέρω». Ποιος θα έλεγε όχι; Ποιος θα έλεγε πως δεν ξέρει; Θα έλεγε: «να βάλω κι ένα ψεύτικο πτυχίο, να δείξω ότι ξέρω», λέω τώρα έτσι. «Αυτός είμαι» και του λέει ο Θεός: «δεν πειράζει, θά μιλάει ο αδελφός σου για σένα». Και λέει: «είμαι βραδύγλωσσος» και μετά από λίγο λέει: «μά είμαι κι αδύνατος, δεν έχω και πολλές δυνάμεις». [Και ο Θεός] λέει: «μή φοβάσαι, εγώ είμαι εδώ». Καταπληκτική η ιστορία του Μωυσή, ο οποίος ανοίγει το δρόμο για την ταπείνωση, γι' αυτό ήταν, κατά τη Γραφή και τους Πατέρες της Εκκλησίας μας και τα τροπάρια, ο πραότατος Μωυσής. Η πραότητα, η πραύτητα, είναι αποτέλεσμα μιας ισορροπίας ταπεινώσεως.

Και πάλι από τον Γρηγόριο το Θεολόγο, κάνει μια ανάλυση από την Παλαιά Διαθήκη από τις Παροιμίες. Πριν από την καταστροφή, λένουν οι Παροιμίες, προηγείται η υπερηφάνεια και πριν από τη δόξα η ταπείνωση. Ακούστε τη φράση των Παροιμιών, πριν από την πνευματική καταστροφή, οποιαδήποτε καταστροφή, προηγείται η υπερηφάνεια, είναι και στα θέματα τα εθνικά και τα προσωπικά. Οι Παροιμίες ξέρουν την ιστορία του Ισραήλ, όποτε έπαιρνε μια ιστορία υπερηφάνειας πάνω του κατεστρέφετο, όποτε θεωρούσε πως είναι δυνατός, έλιωνε και μετά τις Παροιμίες μάλιστα, την περίοδο αυτή όταν νιώθουν πως είναι δυνατοί, καταστρέφονται. Δυο φορές πηγαίνουν στην αιχμαλωσία γιατί ένιωθαν πως είναι πάρα πολύ δυνατοί, ενώ πριν από τη δόξα υπάρχει η ταπείνωση. Η δόξα πάντα έρχεται, αλλά είναι αποτέλεσμα μιας διεργασίας που λέγεται ταπείνωση -αυτά που λέγαμε έως τώρα- και η δόξα πια δεν είναι ένα εκκωφαντικό μέγεθος που δοξάζεσαι, που καταξιώνεσαι, είναι μια χάρις μυστική, είναι μια γεύση μυστική. Οι άνθρωποι του Θεού, οι Άγιοι, ζουν μια γεύση μυστική, ζουν τη δόξα του Θεού. Έτσι «έθεάσαντο τήν δόξαν Αύτου», είναι ένα είδος μυστικό. Η δόξα δηλαδή δεν έχει τίποτε το κοσμικό. Αυτό ζουν οι Άγιοι!

Είναι αυτό το μυστικό που δεν μπορώ να ερμηνεύσω, έλεγε πριν από λίγο το κείμενο που σας διάβασα· η ταπείνωση, είναι μια γεύση.

Για να μιλήσω πιο καθαρά, λέει το κείμενο εδώ, «ὁ Θεός ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν» (1ακ. 4:6), βλέπετε χωρίο βιβλικό. Και ο ψαλμός 118 λέει: «προτοῦ νά ταπεινωθῶ ἐγώ ἀμάρτησα, γιά τό λόγο αὐτό φύλαξα τό νόμο σου». Πάρα πολλά τέτοια χωρία [υπάρχουν] που

ενισχύουν αυτήν την ιστορία. Και πάλι ο Γρηγόριος: «ὁ ταπεινός ἀνέχεται νά νικιέται, ἐνῶ δὲν ταπεινώνεται ἐκεῖνος πού εἶναι φουσκωμένος ἀπό ὑπερηφάνεια». Ὅλες αυτές οι κουβέντες θέλουν ἀνάλυση. Και πάλι κάτι ἀπό τον Γρηγόριο, ἀπό ἕνα θεολογικό του ποίημα καταπληκτικό που ἀναφέρεται στην ταπείνωση, μια φράση μόνο ἐπέλεξα: «ταπεινός εἶναι αὐτός ὁ ὁποῖος φρονεῖ λιγότερα ἀπό ὅ,τι ἀξίζει». Ἀν νομίζει πως ἀξίζει κάτι, να βάλει λιγότερο, πώς θα το κάνεις το λιγότερο; Λες ἀφού ξέρω Ἀγγλικά και Γαλλικά και Γερμανικά -αυτό εἶναι πραγματικότητα- να πω ψέματα; Πού εἶναι το λιγότερο; Δυο λιγότερα υπάρχουν: δεν ξέρω Κινέζικα, Σουηδικά, Πορτογαλικά, ξέρω μόνο τρεις γλώσσες κι αὐτά τα τρία που ξέρω, ἀν εἶναι ἔτσι τα πράγματα, πώς τα ξέρω; Γιατί ὁ Θεός μου ἔδωσε νου για να ξέρω. Οι γάτες μαθαίνουν Γαλλικά; Ὁχι. Ευχαριστώ που δεν εἶμαι γάτα.

Ἀν διαβάσετε τους Πατέρες ἔχουν και τέτοια χαριτωμένα χωρία, εἶναι ἀπλές σκέψεις καταλυτικές που λες -συγγνώμη γι' αὐτό- ευχαριστώ που δεν εἶμαι γάτα. Και θα πεις, μα τι λες τώρα; Ἀφού εἶσαι ἄνθρωπος, «ζῶον θεούμενον»· ἀλλά ζῶο μην το ξεχνάτε. Κι ἀν το ζῶο που ἔχει λογική, που ἔχει ἐμφρονα σκέψη, ξεχάσει το θεούμενο γίνεται χειρότερος ἀπό γάτα, «ὁμοιωθησαν τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις» (Ψαλμ.48). Και τα Ἀγγλικά του και τα Γαλλικά του και τα Γερμανικά του θα εἶναι δαιμονιώδη και θα καταστρέφουν τον κόσμο. Βλέπετε πόσοι μεγάλοι σοφοί καταστρέφουν πολλές φορές ἀπό μεγάλες ἀνακαλύψεις τον κόσμο – η ἀτομική βόμβα εἶναι ἀποτέλεσμα μιας τρομερῆς σοφίας. Πώς χρησιμοποιήθηκε; Σε αὐτό μπαίνουν οι Πατέρες της Ἐκκλησίας μας. Πολύ ὁμορφα σε ἕναν λόγο κατὰ των Βαρλαμιστῶν ὁ Γρηγόριος ὁ Παλαμάς λέει: «ἐπαινῶ ἐκεῖνον πού εἶπε ὅτι ἡ ταπείνωση εἶναι ἐπίγνωση τῆς ἀληθείας», ὁποῖος -λέει- ξέρει ταπείνωση, γνωρίζει την ἀλήθεια που εἶναι ὁ Χριστός. «Ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ, ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ ὁ Χριστός». Και ἡ μόνη περίπτωση να χάσω αὐτή τη σκέψη εἶναι -λέει- να μπει μέσα μου ἡ πλάνη και να μου κουβεντιάσει και να μου πει: «πρόσεχε ξέρεις κι αὐτό κι αὐτό». Και το τονίζω δεν κουβεντιάζουμε ποτέ με τον πειρασμό.

Κάτι ἀκόμη, ὅταν κάποιος γίνεται ταπεινός -λέει- ἀπό αὐτό τώρα οι Ἄγγελοι ἔβαλαν την ιδιότητα να εἶναι ἀμετάστροφοι. Μετά την πτώση των δαιμόνων, κατὰ τον Ἅγιο Ἰωάννη τον Δαμασκηνό, οι Ἄγγελοι ἐγέναν ἀμετάστροφοι, ἀμαρτία δεν κάνουν ποτέ – «στῶμεν καλῶς, στῶμεν μετὰ φόβου». Οι Ἄγγελοι παρέμειναν για πάντα Ἄγγελοι, δεν υπάρχουν ἄλλοι Ἄγγελοι που

θα γίνουν διάβολοι, γιατί στάθηκαν και δε δέχτηκαν τον πειρασμό που τους έβαλε ο Εωσφόρος. Ε, λοιπόν να ένα μεγάλο μυστικό, λέει ο Άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς που κάνει φοβερές αναλύσεις για το νου του ανθρώπου, για τη σκέψη του ανθρώπου, μπαίνει σε πολύ βαθιά μεγέθη της ψυχής του ανθρώπου και της σκέψεώς του. Λέει, αν θέλετε κατά το δυνατό να προσιδιάσετε στην αγγελική ιδιότητα του αμεταστροφού -πάντα αμαρτωλοί θα είμαστε, αλλά αν πλησιάσετε- αυτή η φράση και πάλι: «ποτέ μην κουβεντιάσετε με τον διάβολο, ποτέ, ποτέ». Αυτό που σας είπα και πριν το επαναλαμβάνει από άλλο παράθυρο σαν το μυστικό της ταπεινώσεως.

Και σε αυτές τις ψυχές -λέει- κάνοντας μια φοβερή ανάλυση ο Χρυσόστομος, αρέσκειται ο Χριστός όταν λέει: «θά ἔρθω μέ τόν Πατέρα μου καί θά κάνω κοντά σας μία Μονή καί θά μείνω μαζί σας», «μονή παρ' ὑμῖν ποιήσω». Θα μείνει μαζί μας ο Χριστός; Βεβαίως. Με τον Πατέρα του, γιατί βρίσκει το έδαφος οικείο. Και όταν το έδαφος είναι οικείο και συγγενικό -αν πας σ' ένα σπίτι που είναι του παιδιού σου και ζει όμορφα- πας με άνεση, δεν είναι έτσι; Κάνουμε, λέει, την καρδιά μας οικεία με την ταπείνωση; Και προσέξτε για να γίνει οικεία, λέει, επειδή κάθε μέρα ζούμε στην κοινωνία, ή μοναστήρι λέγεται ή πόλη λέγεται, ασκούμεθα κάθε μέρα στην ταπείνωση. Ο Θεός μας δίνει ευκαιρία ή στη μοναστική πολιτεία ή στην εγκόσμια πολιτεία του γάμου, της κοινωνίας, της πόλεως, του εργαστηρίου, της εταιρείας έχουμε τρομερές ευκαιρίες για ταπείνωση. Μην το βάλετε στα πόδια λέει με την πρώτη δυσκολία, μην κλειστείτε στον εαυτό σας, μην απογοητευθείτε. Βλέπετε αυτοί οι ψυχασθενείς που δεν μπορούν, δεν αντέχουν, τους διώχνουν, τους κατηγορούν και λένε: «εμένα», και το βάζουν στα πόδια και λένε: «θα φύγουν» και φεύγουν. Από ένα πράγμα θα φύγεις, από την αμαρτία μονάχα. Μείνε εκεί κι αγωνίσου γιατί είναι ευκαιρία που στη δίνει ο Θεός. Κι αν δεν έχεις την ευκαιρία, σε βρίσει ένας σήμερα στην εταιρεία σου, κι επειδή χάνεις την ευκαιρία -λέει- θα σε βρίσουν αύριο άλλοι δέκα κι αν αυτό δεν το αξιοποιήσεις θα σε βρίσουν κι άλλοι είκοσι, μέχρις ότου αποκτήσεις ταπείνωση. Μια φοβερή ευκαιρία. Το αξιοποιήσαμε αυτό το πράγμα; Στο σπίτι σε μαλώνει ο άντρας σου, σε μαλώνουν τα παιδιά σου κ.τ.λ. «Μα δεν έπρεπε να γίνει έτσι», μα δε λέω τι έπρεπε να κάνουν εκείνοι. Εγώ αξιοποιώ τις ευκαιρίες; Ο Θεός δεν είναι αίτιος κακών, δεν τα στέλνει ο Θεός, αλλά ο Θεός όταν βλέπει πως

γίνονται τα επιτρέπει για το καλό μας, προσέξτε, δεν τα στέλνει ο Θεός, αλλά ο Θεός τα επιτρέπει για το καλό μας – αυτή είναι η ιστορία.

Και με αυτό να ολοκληρώσω την ελλιπή ομιλία που σας έκανα με αυτά τα χωρία που είχα μπροστά μου. Ότι γίνεται μας οδηγεί σε μια ταπείνωση, Είναι -θα τολμούσα να πω- η κοινωνία μας η μεταπτωτική, η διηνεκής πρόκληση για ταπείνωση. Κι όσο μεγαλύτερη είναι η πρόκληση, χωρίς ο Θεός να το στέλνει, ο Θεός το αφήνει για το καλό μας... Το αφήνει μέχρις ότου καταξιωθούμε να αντέχουμε το μέγεθος. Και τι θα καταισχύσουμε; Τον πειρασμό θα καταισχύσουμε. Αντί να το βάζουμε στα πόδια και να διαμαρτυρόμαστε και να κάνουμε μηνύσεις και δικαστήρια και να αναλυόμαστε -στην εξομολόγηση αντί να λέμε τις αμαρτίες μας να λέμε τα αμαρτήματα των άλλων και πόσο μας έθιξαν, τραγική δαιμονιώδης κατάσταση, δεν υπάρχει χειρότερη κατάσταση, δαιμονιώδης, να πας στο μυστήριο και να κατηγορείς τους άλλους- να λες είναι έτσι, αφού ο Θεός δεν το πήρε, έχει λόγο γι' αυτό. Πάρτε το θεραπευτικά. Σταθείτε μπρος στη θεολογία του Ιώβ· αξιοποιεί όλο τον πειρασμό και τον κάνει δοξολογία του Θεού. Και ειδικά για τους Πατέρες αυτό είναι το πέρασμα, η θεραπευτική. Όλες οι δυσκολίες παρεκτός αμαρτίας να γίνουν ευκαιρία για το Θεό κι όποιος στρέφεται μόνο στο Θεό, με τα χωρία που σας ανέλυσα, εκεί ακριβώς στέκεται και γίνεται ταπεινός.

Πηγή : <https://alopsis.gr/>